

CONFRARIES MEDIEVALS DEL BISBAT DE GIRONA

PER

JOSEP M. MARQUÈS i PLANAGUMÀ

No s'havia reunit, que sapiguem, la informació bàsica sobre la fundació, existència i organització de confraries al bisbat de Girona. Ens proposem, doncs, de subsanar aquesta deficiència. Anomenem confraria a una associació voluntària de fidels de caràcter religiós, encara que de vegades porti altres noms, com el de congregació, o bé que simultàniament contempli finalitats religioses i professionals, com succeí de vegades en els gremis¹.

Si el gremi pot semblar una variant borda de la confraria, però té els elements essencials d'aquesta, existeixen, en canvi, altres variants més equívokes. Primer, la confraria nominal. Hom s'inscrivía en una confraria llunyana i no participava en la seva activitat. Aquest cas es produí sovint als santuaris; els visitants eren invitats a fer escriure el seu nom en un llibre i

¹ R. FREITAG, "Die katalanischen Handwerkerorganisationen unter Königschutz im Mittelalter, insbesondere Aufbau und Aufgaben im 14. Jahrhundert" dins *Gessamelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens* 24 (1968), 41-226. Pel que fa a Girona, són reunides les dades sobre algunes a E. C. Girbal, "Noticias sobre los antiguos gremios y cofradías de Gerona" dins *Revista de Gerona* 6 (1882), 213, 229-238 (St. Cosme i Damià de barbers) i 265 (St. Martí, de sastres i pelaires); 11 (1887), pp 1, 33-39 (St. Jordi i Elisabet de nobles), 65-70 (el Carme, d'albadivers), 97, 161, 193 (Quatre Màrtirs, de picapedrers) i 225. Vam donar algunes notícies sobre confraries a J. M. Marquès, "La diòcesi de Girona a través de les lletres de cúria (1420-1620)", dins *Miscel·lània en honor del cardenal Narcís Jubany i Arnau*, Barcelona 1992, p. 402. Hom pot trobar suggeriments útils de classificació de confraries a Jean-Luc JAMARD, "Confréries religieuses et dichotomie sociale", dins *Mélanges de la Casa de Velazquez* 8 (1972), 474-488. A mig camí entre les confraries i els gremis es troben les confraries de joves, com les de Tossa (estatuts; Quesitòries 5, f 263-264) i Vilanova de la Muga (U-63, f 208). Algunes notícies sobre confraries dels bisbats de Barcelona, Urgell, Vic i Solsona es troben a Antoni BACH, "Confraries medievals", dins *I Congrés d'Història de l'Església Catalana. Actes I*, Barcelona 1993, 215-231. Segons Ramon MIRÓ I BALDRICH, "La confraria. Observacions per a una anàlisi tipològica", dins *Palestra Universitària* 5 (1991) 163-177, el sentit religiós del mot confraria dataria de la segona meitat del s. XIII; en el present estudi n'assenyalem exemples de principi del s. XII.

deixar la corresponent almoïna, i els aplegadors feien altre tant ben lluny del santuari².

Viceversa, ha existit la confraria real, el grup que atén una finalitat pietosa, però sense estatut. Sovint ho foren les administracions parroquials; tenien els seus pabordes i els seus col·laboradors però no es formalitzava una erecció, pels motius que fos. Així hi ha notícia a moltes parròquies d'altars del Roser i del fet que certs pabordes en cuiden; els pabordes són substituïts periòdicament per l'autoritat parroquial. Tercer equívoc podria ser el nom de confraria aplicat a tots els sacerdots que acudeixen a un enterrament; aquesta nomenclatura, usual en el món clerical fins a mitjan s. XX, es troba ja en documents de 1235 i 1285³. Però es troba rarament.

El període al qual estenem la nostra recerca es clou el 1500. Entre 1500 i 1560 a penes neixen confraries. Les que sorgeixen posteriorment pertanyen a una tipologia determinada, entre les quals destaquen les del Roser i de la Minerva; ens proposem d'estudiar la seva creació i funcionament en una altra avinentesa. Les referències documentals procedeixen gairebé totes de l'Arxiu Diocesà de Girona, on hem procurat d'exhaurir-les pel que fa al període pres en consideració. Quina classe de documents s'hi poden trobar? És una qüestió preliminar a aclarir.

ESTATUT I DOCUMENTACIÓ DE LES CONFRARIES

La institució d'una confraria, segons que apareix als seus textos fundacionals, es duu a terme pel fet que unes persones determinades elaboren i juren uns capítols o estatuts. No és necessària la intervenció de l'autoritat parroquial ni de la diocesana. Els que ingressen al grup després de la fundació també accepten amb jurament, implícit o explícit, les constitucions.

La fragilitat institucional de les confraries és gran; si els manquen membres, s'extingeixen. Referirem casos d'extinció d'aquesta mena d'entitats. Els seus documents, en aquest cas, es perden fàcilment. Hom pot haver

² Un aplegador de Santa Bàrbara de Pruneres, el 1370 "feia confraries" a Girona; ADG U-61, f 7v. En endavant citem els volums de les sèries G i U de l'Arxiu Diocesà de Girona sense afegir-hi la sigla d'aquest.

³ Esment de 1235: ADG PA (=Pia Almoïna), Cantallops, núm. 149. El 1285 es troba aquesta disposició: "*dimitto convivium XX presbiterorum faciendum i ecclesia Sancti Vincentii, in quo convivio intersint omnes clerici confratrie de Bisulluno*" (Testament d'Arnau de Prat, clergue: PA Pies Memòries, Juvinyà, núm. 46).

conservat memòria de les confraries quan s'adreçaren al rei a fi de sol·licitar permís per reunir-se. Pel que fa a l'autoritat eclesiàstica, no es produeixen aprovacions de confraries fins a final del s. XIV, i només es generalitzen al s. XVI. Anteriorment, aquests grups són objecte d'intervenció eclesiàstica per motius que podrien semblar col·laterals i accessoris. Totes les confraries inclouen entre els seus objectius la celebració de misses en sufragi per als seus membres difunts. Des de l'òptica de les cúries diocesanes les celebracions resten assegurades quan hom dota un benefici, el titular del qual ha de despatxar les celebracions de forma regular i controlable. És principalment a través dels estímuls a la creació de beneficis i de proveir-los de titulars, que la documentació episcopal recull informació sobre les confraries.

LES CONFRARIES DELS S. XI-XIII

Dels grups devocionals que existiren durant els segles XI-XII sovint només se'n coneix el nom i la localització. I de vegades, fins una d'aquestes dades manca. Tots els esments d'aquesta època procedeixen de llegats testamentaris. Hem revisat, per recollir-les, tots els testaments de l'Arxiu Diocesà i les col·leccions documentals publicades pertinents.

El bisbe Bernat de Carcassona, en dictar el seu testament mentre es trobava a Palol de Revardit el 1074, disposà que la meitat dels seus béns mobles es destinés "a la confraria" i l'altra meitat, als preveres, per misses, sense indicar el lloc on radicava l'entitat afavorida⁴. A final del s. XI hi hauria una confraria al monestir de Sant Esteve de Banyoles; al testament, del 1095, de Dispòdia, que prengué sepultura a Sant Esteve de Banyoles, s'hi troba una deixa "*ad ipsa confradia*"⁵. Un llegat semblant a la confraria de Sant Esteve es llegeix al testament de Berenguer del 1142⁶. Quin caràcter tenia l'entitat ho aclareix el testament del 1231 atorgat per Riembaud de Camós; féu un llegat a Sant Esteve de Banyoles i a la "*confraria de la il·luminació d'aquesta*

⁴ CC (= Cartoral de Carlemany, que citem per la nostra edició, Barcelona 1993) núm. 141 i 143; podria ser la de Sant Medir, pròxima al lloc del testament, de la qual donem dades ací mateix. Ja havia assenyalat que la documentació més antiga sobre confraries calia cercar-la als testaments J. CHIFFOLEAU, "Les confréries, la mort et la religion en comtat venaisin à la fin du Moyen-Age", dins *Mélanges de l'Ecole Française de Rome* *Moyen Age* 91 (1979) 785-819.

⁵ ACA. Pergs. de Ramon Berenguer III, núm. 39, cit per Bonassí, *Catalunya mil anys enrera*, Barcelona 1979, II, p. 389.

⁶ PA Viladesens, núm. 400.

església⁷. Ens cal suggerir que amb la confraria podrien haver-se posat les bases de la institució de la Candela que durant el s. XIV és una administració autònoma a cura del monjo candeler⁸.

Una confraria de Santa Maria de Lladó rebia llegats el 1119 i 1146, el darrer any, junt amb una altra de Pedret, versemblantment aquell de l'Alt Empordà que avui és unit parroquialment a Martzá⁹; el caràcter d'aquesta confraria s'aclareix amb un document de 1238, pel qual Maria de Mora ven a Santa Maria de Lladó "per a la candela de la confraria" el mas Perafita de Sant Llorenç de la Muga¹⁰.

Del 1137 data el testament del prevere Guillem, de Santa Margarida de Bianya, que féu un donatiu a la confraria de Sant Marçal, que ubicaríem a la capella homònima de Ridaura¹¹.

Bernat de Galliners, canonge de Girona, féu un llegat el 1153 a la confraria que es reunia a Sant Medir <de Cartellà>¹²; aquesta en rebé també un, el 1201, de Ponç Adalbert, ciutadà de Girona¹³ i el 1237, un altre d'Arnau d'Escala, que també deixà una almoïna per a la confraria d'Estanyol¹⁴. La confraria de Sant Medir perdurava el 1341, i el sagristà de Sant Gregori, Bernat Verdaguer, expressà en darrera voluntat el seu desig que els confreres assistissin al seu enterrament¹⁵.

La "confraria de Tarragona", que rebé una deixa de Ponç Adalbert el 1163¹⁶, devia ser aquella que fou fundada en vista a finançar operacions mili-

⁷ PA Brunyola, núm. 212.

⁸ Compra de delmes per a la candela de Banyoles, 1320: Cartoral de Rúbriques Vermelles, f 135-136.

⁹ Vilabertran, perg. núm. 408 i 526.

¹⁰ Lladó, perg. núm. 35; Josep M. Marquès, "Documents de Santa Maria de Lladó anteriors al s. XIV, conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona", dins *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* (1989), 271-291.

¹¹ Ll. Constans, *Diplomatari de Banyoles*, II, núm. 142, p 140.

¹² CC. núm. 291.

¹³ ADG PA Test. núm. 5.

¹⁴ ADG Mitra, c 8, núm. 23; Marqués, *Pergamins de la Mitra*, Girona 1984, núm. 161.

¹⁵ Testament de Bernat de Verdaguer, G-15, f 112-113.

¹⁶ Vilabertran, perg. núm 568. Les confraries de Tarragona i del Collell reberen també el 1152 llegats de l'ardiaca Guillem, prelat de Sant Martí Sacosta; J. Rius Serra, Documents de Sant Martí Sacosta, dins *Analecta Sacra Tarraconensia IV* (1928), document núm. 25, pàg. 378

tars contra els musulmans el 1127-1128, en un concili celebrat a Narbona¹⁷ i que continuà existint un cop assolit el seu objectiu. Aquest mateix any 1163 un cert Arnau Guillem deixava 12 diners “*ad fraternitatem Sancte Maria Cerviani*”¹⁸, agrupació de la qual no resta cap altra memòria. Quan el vescomte Gaufred de Rocabertí féu testament el 1165, es recordà de les confraries d’Orfes i Agullana¹⁹. Guillem de Montagut, a les seves darreres voluntats del 1168, féu almoines a les confraries del Collell i d’Oix²⁰. Un clergue de Cervià que testà el 1177, Arnau clergue d’Anglada, destinà un donatiu a la confraria de “Vila Marig”, que correspon a Vilamarí²¹. A les confraries de Vilamarí i del Collell féu deixes respectivament de 10 i 5 morabatins Arnau de Vilademuls, en les seves darreres disposicions de l’any 1181²². Fina de Rabós, per la seva part, tingué present la confraria de Santa Maria de l’Om, el 1181²³. Arnau de Torn, que prengué com a marmessor l’abat d’Amer el 1213, deixà cinc sous a cada una de les confraries de sant *Micerii* i de Santa Maria del Collell; la primera sembla referir-se a Sant Medir²⁴. Dolça de Palau, una dona relacionada amb Breda i Girona, deixà un petit llegat el 1218 a la confraria d’Argimon²⁵.

La confraria de les Puelles de Girona que tenia la seva seu en una esglesiola situada on avui es troba la Casa Pastors, entre la Catedral i Sant Feliu, ens és coneguda des de 1227 perquè Pere de Pineda, prevere, li féu una deixa de 20 sous. Un llegat semblant el rebé del bisbe Guillem de Cabanelles

¹⁷ Tejada i Ramiro *Colección de cánones y de todos los concilios*, Madrid 1859, p. 256. Hi ha la possibilitat, també que es tracti de la confraria de Tarragona al·ludida a la *Marca Hispanica*, col 499.

¹⁸ Constans, *Diplomatari* II, núm. 156, p. 162; Ll. To, *El monestir de Santa Maria de Cervià i la pagesia: una anàlisi local del canvi feudal*, Barcelona 1991, núm. 68, p 267.

¹⁹ Vilabertran, perg. núm. 579.

²⁰ Vilabertran, perg. núm 590.

²¹ To, *Cervià*, cit., núm. 76, p 274.

²² ADG Pergs Cadins, s. núm.

²³ Vilabertran, perg. núm. 626.

²⁴ Podria ser una grafia amb equivocació de Sant *Licerii*, Sant Lleir, sant del qual desconeixem que hagi tingut culte a Girona. El testament es troba a Montsalvatje *Colección Diplomática del Condado de Besalú*, núm. 672, tom II, p. 82, amb error de datació, i a E. Pruena, *El domini territorial del monestir d’Amer*, tesi inèdita, apèndix documental núm. 66.

²⁵ ADG PA Testament núm. 11.

el 1245²⁶. Berenguer de Parlavà, que elegí sepultura a Sant Feliu de Girona, reconeixia el 1254 deure a la confraria de les Puelles 30 sous²⁷. Tretze anys després, Bernat de Vall, clergue, féu un llegat a la confraria de les Puelles i un altre a l'església del mateix nom²⁸. Aquesta confraria s'hauria extingit al s. XIV, per tal com no en trobem cap més esment en testaments de l'època; en restà només un benefici.

Els anys 1230 i 1235 respectivament, Guillem Julià i la seva esposa, de Cabanes, establiren deixes per a la confraria de l'Esperit Sant²⁹, que proposem d'identificar amb l'altar homònim de Vilafant. I Ermessenda de Cassà, en testament del 1237, deixà dotze diners a la confraria de Cadins³⁰, a la qual també havia fet un llegat Maria de Cruïlles el 1235³¹.

Cap al 1250 se situa l'erecció de la confraria dels sants Andreu i Nicolau del Torn, la més antiga de la diòcesi de la qual es conserven les constitucions³².

Per a esments de confraries sense localització de la segona meitat de segle, sembla útil de suggerir la possibilitat que es tractés dels hospitals forasters que aplegaven almoines dins de la diòcesi i que pugueren inscriure els benefactors en els seus llibres. Berenguer Oller, ciutadà de Girona, fa el 1256 un llegat a la confraria "Sancti Spiritus", de 10 sous³³. Qui sap si seria l'hospital romà de Santo Spirito in Sassia. Tanmateix hi havia aleshores una capella de l'Esperit Sant també a Santa Coloma de Farners. Al testament de Guillem Gaufred, tresorer de la seu i benefactor conspicu de la Pia Almoïna gironina, s'hi troben llegats a les confraries del S. Esperit i St. Antoni³⁴. Costa

²⁶ Testament de Pere de Pineda; ADG, Cartulari de Rúbriques Vermelles (=RC) f 64rv. Testament de Guillem de Cabanelles; RC f 66v.

²⁷ ADG PA Test. núm. 27.

²⁸ PA Riudellots de la Creu, núm. 83.

²⁹ Vilabertran, perg. núm. 787 i 797. El benefici i altar de l'Esperit Sant de Vilafant fou dotat per Ramon de Vilafant entre 1182 i 1209, i tingué beneficiat almenys des de 1219: ADG D-10, f 91v-94.

³⁰ ADG PA Test. 18.

³¹ PA, Cantallops, núm. 149.

³² Capítols amb el text del cant de la Sibil·la ed Constans *Diplomatari II* núm. 287, pp. 327-329.

³³ PA Test. núm. 57.

³⁴ PA Brunyola, núm. 216.

de resistir-se a la hipòtesi que es referia a Santo Spirito in Sassia i a Sant Antoni de Viena, hospitals que atendien els pobres que ell mateix afavorí per altres camins.

A les darreres voluntats, signades el 1296, de Berenguer de Castell, cavaller, hi ha un llegat a la confraria de Sant Corneli de Bas, del qual hauran de disposar "segons és escrit en les ordinacions de la confraria"³⁵. Existien, per tant, ordinacions de la confraria d'un santuari que avui coneixem amb el nom de Santa Magdalena, situat dalt del Puigsacalm.

L'enumeració de confraries que hem donat ens ha permès de situar-ne algunes en monestirs (Banyoles, Lladó, Cervià, Cadins); de dues d'elles és clar que tingueren com a una de les finalitats més precises contribuir a mantenir il·luminacions i candeles. D'altres tenen la seva seu en santuaris (el Collell, Argimon, Sant Corneli de Bas). El darrer tipus de confraria que apareix es designa amb el nom d'una localitat i sense indicació de sant patró (Sant Medir, Estanyol, Oix, Vilamarí); el primer patró conegut és sant Nicolau, a la confraria del Torn, atès que l'altre sant que dona nom a la confraria, sant Andreu, és el titular d'aquesta església parroquial.

ELS CAPÍTOLS CONSTITUCIONALS

Les "confraries" ubicades en esglésies monàstiques o col·legials podrien haver evolucionat a partir de la "fraternitat espiritual", entesa com a participació en les pregàries que es feien en aquells temples. La institució de la fraternitat espiritual es troba amb relativa freqüència, no sols en monestirs³⁶ i canòniques³⁷, sinó també en esglésies regides per grups de clergues. El prior del Collell el 1198 rep un propietari de Sant Esteve de Bas que acaba

³⁵ Amer, perg. núm. 193. Ja al testament de Maria de Cruïlles, del 1235, hom indicava que el llegat era fet en la quantitat que "*continetur in capite brevi dicte confratrie*": PA Agullana, 149.

³⁶ A Cervià, Arnau de Llers i la seva esposa Beatriu foren admesos com a "*socios et confratres ... in nostris orationibus et elemosinis*" el 1198: To, *Cervià*, cit., núm. 97, p. 296; semblantment el cavaller Cardona fou rebut a la fraternitat espiritual de Cervià el 1210 en comprometre's a enterrar-se al lloc; Monsalvatje CDB II, núm. 664; pàg. 78.

³⁷ Santa Maria de Besalú: 1183-1184; J. M. Marquès, "Pergamins de Santa Maria de Besalú a l'Arxiu Diocesà de Girona", dins *Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i comarca. Annals 1990-1991*, Olot 1992, núm. 38, 41 i 42; es tracta de persones que lliuren béns i es comprometen a prendre sepultura al cementiri del monestir. La donació de Guillem de Puig feta el 1213 d'una peça de terra a la "confraria" de Santa Maria de Roca-rossa podria tenir com a destinatari la comunitat de canonges agustinians d'aquesta església: J. M. PONS GURI, *El cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*, Barcelona (Fundació Noguera), 1984, p. 255, núm. 143.

d'executar el testament del seu pare fent un donatiu a la casa “*pro fratre in perpetuum*”³⁸.

La normativa interior autòctona de confraries a Girona no és tan antiga com la que s'ha conservat a Urgell³⁹, i Barcelona, a la confraria de Santa Eulàlia del Camp⁴⁰. Disposem, pel territori diocesà de Girona, de quatre reglaments editats; el Torn, de mitjan s. XIII; Sant Patllari de Camprodon, de 1386; Sant Miquel de Madremanya, de 1400 i Santa Maria de Torroella de Montgrí, també de 1400. S'hi poden afegir els capítols de cinc gremis, tots de la ciutat de Girona; Sant Cosme i Damià, 1366; Sant Jordi i Elisabet, 1386; Sant Martí, 1387; els Quatre Màrtirs, 1419, i Sant Eloi, 1429⁴¹. En el present estudi se n'ofereixen, en apèndix, quatre d'inèdits; es tracta dels reglaments de les confraries de Sant Narcís de Sant Feliu de Girona, del 1307, Santa Bàrbara de Pontós, del 1347, Sant Sebastià de Sant Joan de Mollet, del 1348, i Sant Andreu d'Estany, d'Ullastret, reelaboració de 1422 d'una reglamentació molt anterior⁴².

³⁸ Constans, *Diplomatari*, II núm. 197, p 229.

³⁹ Fundació de la confraria de Santa Maria de Lillet, 9 de febrer de 1101; Ed VILLANUEVA, *Viage* t. XI, ap. 4, p. 184-185 i C. BARAUT, *Els documents, dels anys 1101-1150, de l'Arxiu capital de la Seu d'Urgell*, dins “Urgellia” 9 (1988-1989), doc. núm. 1190, p 19-20; ací mateix, document núm. 1192, p. 21-23, la publicació jurada del testament de Ramir, que llega a la fraternitat de Sant Joan de Cabanabona una casa en la qual solien reunir-se els confreres, de data 4 març 1101. En la documentació publicada per Baraut es troben llegats a confraries des de l'any 1013, però probablement es tracta de grups de preveres.

⁴⁰ J. Alturo *L'arxiu antic de Santa Anna*, Barcelona 1985, t II, p. 335, núm. 305.

⁴¹ Confraria del Torn, ca. 1250, ed. Constans, *Diplomatari* t. II, p 327. Confraria de Santa Maria de Torroella de Montgrí, 2 agost 1400; ACA Reg. 2.195, f 114, ed. *Colección de Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, (=CODOIN ACA), t. 41, p 141; Confraria de Sant Patllari de Camprodon, 13 maig 1386; ACA Reg. 947, f 109; ed. CODOIN ACA t 40, p 242; Confraria de Sant Miquel de Madremanya, 15 novembre 1400, ACA Reg. 2.195, f 102; ed. CODOIN ACA t 41, p 141. Els capítols de gremis de la ciutat de Girona, tots editats per Girbal, són: confraria dels Quatre Màrtirs de picapedrers de Girona, 1419, ed. del pergamí original, GIRBAL, “Noticias...” dins *Revista de Gerona* 6 (1882), 216-218; Confraria de Sant Cosme i Damià, de metges i apotecaris, 1366 amb aprovació reial de 1379, *ibid* 231-233; Sant Martí de sastres i pellaires de Girona, 1387, *ibid*. 266-268, procedent d'ACA, Reg. 1.892, f 70, ja editat a CODOIN ACA 40, p 283; Sant Jordi i Elisabet de nobles i militars, 1386, dins *Revista de Gerona* 11 (1887) 34-36, procedent d'ACA Reg. 1.691, f 136v; Sant Eloi de ferrers de Girona, *ibid*. 196-200, procedent d'un llibre de la mateixa confraria.

⁴² Confraria de Sant Narcís, 23 abril 1307; ADG, Arxiu de Sant Feliu de Girona, fons Confraria de Sant Narcís 1, f 1-3. Confraria de Sant Sebastià, de Sant Joan de Mollet, document de propietat particular. Confraria de S. Bàrbara i les Onze Mil verges de Pontós, 16 desembre 1347; ADG Dotalies 7 (D-9), f 232-234. Capítols de la confraria de Sant Andreu de l'Estany a Ullastret, modificacions aprovades pel vicari general el 10 de setembre 1422; ADG Dotalies 3 (D-5), f 105-107. Capítols de la confraria del jovent de Tossa, 27 octubre 1501; ADG Quesitòries 5, f 263-264. Encara poden afegir-s'hi, perquè són elaborats amb la mateixa pauta, tot i ser més tardans, els capítols de la confraria de la Santa Creu, de la capella de Sant Martí de Mora (Viladesens), 1612; Notularum 109, f 31v-32.

Algunes vegades aquests capítols s'inicien amb una *introducció* més o menys desenvolupada. La que precedeix els estatuts de la de Sant Narcís és de teologia escolàstica no digerida; l'esment del judici final que s'hi fa pertany a unes clàusules usuals a la cúria eclesiàstica gironina, també usades en el reglament de la confraria de Pontós. No sabríem estar-nos de posar-les en relació amb el Cant de la Sibila que hom transcriu a continuació dels capítols del Torn: "al jorn del judici parrà qui haurà fet servici". El "servici" de les confraries són les obres de misericòrdia, segons que declararen els parroquians de Sant Joan de Mollet: "feren comfedria per la qual sien fetes i obrades obres de misericòrdia".

Membres i ingrés. Les confraries de Torroella i Camprodon són limitades als naturals del lloc; la de Madremanya, als residents a una llegua a l'entorn de la població; la de Sant Andreu de l'Estany especifica els pobles els habitants dels quals s'hi poden inscriure. Hom troba, per tant, a l'inici, indicacions sobre l'intent de fer confraria interparroquial o bé reservada als naturals d'una població. Es preveu el cas dels que canvien de residència, que podran continuar formant part de l'associació si ho desitgen (Estany, Madremanya), o bé ser deslliurats del jurament prestat (Madremanya). És que, en ingressar, hom jura o bé fa vot a Déu de perseverar-hi tota la vida (Camprodon). El nou membre ha de ser inscrit en un llibre (Sant Feliu de Girona, Mollet).

Aportacions econòmiques. Encara que de vegades hom assenyala una quota d'ingrés, aquesta sol coincidir amb l'aportació anual. És corrent de contribuir amb dos sous (Sant Feliu de Girona, Torroella, Pontós), o un sou (Madremanya, Mollet). Sovint es permet de repartir la quota en dues pagues. L'aportació periòdica més alta correspon a Sant Andreu de l'Estany, on hom pagava una quartera de blat anual, destinada a la celebració de misses. Qui s'endarrerís en el pagament podia veure's privat dels socors de la confraria a l'hora de la mort, i també els pagaments eren exigibles per via judicial.

Autoritats del grup. Hom estableix l'existència de dos pabordes, (un clergue i un laic a Sant Feliu de Girona), dos o tres (Torroella), tres o quatre (Camprodon). La figura dels consellers, que són tants com els pabordes, es troba a Mollet i Sant Andreu de l'Estany; a Pontós, l'assignació de rendes al benefici de la confraria necessita la intervenció, al costat dels pabordes, dels deu confreres més antics. Generalment l'elecció de pabordes és anual, i hi intervenen tots els confreres; només a Camprodon són elegits pels seus antecessors.

Activitats; l'aplec. Una confraria sense aplec (en alguns llocs dit "ajust") no seria confraria. Curiosament, hom no escull pas per l'aplec el dia del sant titular. L'excepció és Sant Patllari de Camprodon, i es pot comprendre; el seu patró no tenia festa solemne. Però les confraries amb intenció d'interparroquialitat dedicades a sants que tenen festa de precepte escullen un altre dia per reunir-se; la festa de precepte cal assistir a la pròpia parròquia. Els confreres de Sant Sebastià de Mollet assenyalaren primerament com a dia de reunió la Mare de Déu de setembre; havent constatat que "els confreres no podien lexar lurs alberchs", ja l'any següent modificaven els seus estatuts i escolliren el dia de Sant Lluc "com sia meyor merquat de vi e daltres viandes"; aplec i mercat podien anar junts.

Pel mateix motiu hom celebrava l'aplec de Sant Andreu d'Ullastret per la Santa Creu de maig, si no s'esqueia en diumenge; cas que fos en diumenge, la convocatòria era pel dilluns següent. En canvi, la confraria de Santa Bàrbara de Pontós convocava el seu ajust el diumenge després de Santa Bàrbara. La confraria de Santa Maria de Torroella s'aplegava el dia de la Càtedra de Sant Pere; la de Sant Miquel de Madremanya, per la Invenció de Sant Esteve; la de Sant Narcís de Sant Feliu de Girona, per Sant Marc. L'assistència a l'aplec era talment important que era compresa en el jurament d'ingrés al grup⁴³. Hom podia multar els absents (Camprodon) o donar la possibilitat de pagar un suplent que hi assistís en nom del confrere. L'acte central era la missa, a la qual els confreres assistien sostenint una candela. Podien celebrar-se dues misses, una pels vius i una pels difunts (Ullastret) o bé missa pels vius i absoluta pels difunts (Madremanya). Després de la missa era el moment d'elegir pabordes. A continuació venia l'àpat; de dotze diners a Mollet, de només quatre diners i sense carn a Ullastret, on a més calia romandre en silenci i escoltar una lectura pietosa; la norma de silenci i lectura, i de despendre-hi quatre diners només, es troba també a Madremanya. Fos en silenci o sense, era una ocasió per trobar-se a prop homes i dones, i per això les monges de Bell-lloc de Peralada es veieren prohibir l'assistència a l'aplec de Mollet el 1384⁴⁴. El prior dels carmelites de Peralada volia penalitzar amb 12 diners els confreres que manquessin al convit de l'aplec, però el bisbe li manà canviar els capítols⁴⁵. La importància de l'àpat explica que algunes

⁴³ Dispensa del jurament d'assistir a l'aplec de St. Projecte de Monells, 1350; U-17, f 121.

⁴⁴ U-72 E, f 29v.

⁴⁵ U-68, f 174.

confraries disposessin d'atuell de cuina, com hem pogut comprovar, per una època posterior a la que ací ens interessa, a propòsit de la confraria de Sant Joan Baptista del monestir de Sant Llorenç de Sous⁴⁶.

Solidaritat entorn de la malaltia i mort. La visita dels confreres malalts és aconsellada (Torn, Ullastret, Tossa). La confraria pot retribuir vetlladors (Camprodon), assistir els malalts pobres amb els recursos propis (Tossa) i interessar-se perquè rebien el sagrament de la unció (Sant Feliu de Girona). El malalt, en fer testament, pot ésser obligat a fer un llegat a la confraria (el Torn, Torroella), però la deixa generalment no es reglamenta perquè ja era habitual.

Totes les confraries disposen l'assistència dels confreres a l'enterrament. Diverses formes d'avisar-los són adoptades; tocs especials de campanes, tramesa de missatgers. Per les confraries interparroquials hom limita el radi dintre el qual hom és obligat a assistir-hi, per exemple, mitja llegua (Pontós). Si el difunt ha escollit sepultura fora del cementiri local, l'assistència esdevé potestativa. Eventualment hom preveu la celebració del trentè dia de l'enterrament (Madremanya), fins amb àpat (Ullastret).

Les confraries constitueixen germandats de pregàries; tots els estatuts disposen que els seus membres n'han d'oferir pels difunts. Pot tractar-se de l'ofici de difunts per als clergues i cent parenostres per als laics (Sant Feliu de Girona) o de cinc parenostres i set avemaries (Torroella). El sufragi preferit és la missa; cada confrare n'ha de fer celebrar una o celebrar-la cas que sigui clergue dintre el termini de trenta dies (el Torn) o bé d'un any. Els pabordes poden exigir l'albarà que comprova el compliment de l'obligació (Pontós, Mollet).

El benefici. En els reglaments la institució del benefici pot ocupar diversos articles, i fins aparèixer com a objectiu principal de l'associació (Madremanya, Ullastret). Hom estatueix que el beneficiat ha d'aplicar misses pels difunts i de fer absoltes per ells. Es regula la provisió del benefici (entre clergues parents de confreres: Mollet, Ullastret, Pontós) i l'obligació de residència del seu obtentor. Exposarem més a fons la relació entre confraria i benefici.

⁴⁶ Joan CARRERES, *El Mont, ahir un monestir, avui un santuari*, Girona 1988, 53-54. La confraria, documentada el 1422, disposava a principi del s. XVII de perols i olles.

Altres normes. La correcció fraterna entre els membres és aconsellada (Ullastret); de vegades es determina que els confreres sotmetin a arbitratge de col·legues seus els possibles enfrontaments mutus (Torroella de Montgrí, Camprodon).

Hom especifica habitualment que la confraria pot variar dins de l'aplec el seu reglament. Quant a l'aprovació episcopal és previst de demanar-la a Mollet i es produí a Ullastret.

QUAN ES FUNDEN LES CONFRARIES?

Per la majoria de les confraries és difícil de determinar la data exacta de fundació. Pot constar de l'existència perquè reben llegats o per altres actuacions; la principal és, evidentment, la dotació d'un benefici, que representa una activitat consolidada i una preexistència relativament llarga. Informacions ocasionals ens permeten de conèixer l'existència d'un grup; a efectes de datació poden resultar menys útils. L'única notícia de la confraria de joves de Vilanova de la Muga que ens ha arribat⁴⁷ data del 1373 i és l'acte pel qual el bisbe uneix les seves rendes a un benefici, signe obvi de decadència o de mort. Havia nascut vint-i-cinc o cinquanta anys abans? Qüestió insoluble. Per tant, el quadre cronològic que donem a continuació ha de prendre's amb totes les reserves.

Les 148 confraries que hem detectat en l'àmbit gironí es distribueixen així pel que fa a la seva primera actuació coneguda:

s. XI: 1

s. XII: 11

s. XIII: 11

1300-1350: 36

1351-1400: 66

1401-1450: 22

1451-1502: 12.

LES CONFRARIES INTERPARROQUIALS, O D'APLEC

L'extensió d'una confraria a diversos pobles es troba determinada de vegades als seus capítols i constitucions. Hi ha una altra via per descobrir-la;

⁴⁷ Decret de 1373; U-63, f 208.

repassar les actuacions de pabordes que acudeixen a la cúria per presentar un beneficiat, demanar una dispensa o similar. Fàcilment es constata que un nombre important de confraries elegien de forma constant pabordes de pobles veïns, indicati que s'estenien per una àrea interparroquial precisa, que en el cas de Sant Andreu d'Estany, ermita d'Ullastret, hom arribà a ordenar estatutàriament. Confraries d'aquesta mena no podien tenir l'activitat continuada, per exemple, d'ajut mutu i d'assistència a malalts que és possible dins d'un poble; tindrien el seu moment fort de vida en l'aplec.

És comprovada l'extensió interparroquial de les següents confraries:

Sant Joan de l'Erm, de Juià, santuari fundat probablement a final del s. XIII⁴⁸. Té confreres de Celrà, Sant Joan de Mollet, Madremanya, Pedrinyà i Sant Martivell⁴⁹.

Sant Andreu de l'Estany, d'Ullastret. Els confreres provenen de Fonolleres, Rupià, Matajudaica, Serra i Parlavà⁵⁰. Arribà el 1422 a incloure a les seves constitucions un article sobre els "termes de la confraria", que transcrivim: "Item posaren e constituiren térmens en la dita confraria, ço és de la riba de Teer en la parroquia de Gualta e per les parroquies de Sant Pere de Palau <Sator> e del terme de aquell, de Sanct Steve de Peratallada e de Sanct Martí de Laneres e de Sent Genís de Monells e de Sanct Steve de Madremanya e de Sanct Martin Vell e de Sanct Johan de Mollet e puy vinent d.aquèn entró en la dita riba de Teer, entró los quals termens e confinitats aquesta confraria se puxa stendre e no més avant ...".

Camallera. La confraria de Santa Maria inscriu membres de Vilopriu, Ventalló, Llampaiés i Vilaür⁵¹.

Santa Maria d'Estanyet, ermita de Palau Sardiaca. Fins el bisbe i el seu majordom se'n feren confreres el 1341⁵². Agrupà fidels de Siurana, Fortià, Riumors, Vila-sacra⁵³.

⁴⁸ Litterarum 1, f 7; concessió a uns donats del santuari, de l'any 1276. En endavant citem els volums de la sèrie "Litterarum" de l'Arxiu Diocesà de Girona amb la sigla U, i els de la sèrie "Notularum" amb la sigla G.

⁴⁹ U-8, f 106v i 169v; G-9, f 43; G-13, f 15rv; G-17, f 132rv.

⁵⁰ G-1, f 28v; G-38, f 30rv.

⁵¹ G-9, f 37rv; U-5, f 165v; U-12, f 15; U-104, f 11.

⁵² G-15, f 93v-94.

⁵³ U-6, f 130rv; U-27, f 51v.

Confraria del Terri. En una presentació de beneficiat del 1489 hom es referí als capítols fundacionals, confirmats per l'infant Joan a Perpinyà el 30 de gener del 1380⁵⁴. Segons els capítols, s'estenia pel terme d'onze parròquies, de les quals se citen les de Sant Julià de Ramis, Sant Andreu de Terri, Santa Llogaia, Cornellà, Medinyà, Sords, Palol de Revardit i Riudellots de la Creu.

Sant Bartomeu de Torres. Quan el 1352 es produí una falta d'administradors, el bisbe comissionà els clergues de Vilavenut, Viladamí, Vilert, Ollers, Centenys, Fontcoberta, Vilamarí, Pujals dels Pagesos, Cornellà, Sords, Sant Esteve de Guialbes, Sant Marçal de Corantelles, Galliners i Orriols per fer elegir administradors⁵⁵. Es pot observar que algunes de les parròquies ací esmentades coincideixen amb les de la confraria anterior, i fins i tot es produïren contactes més íntims, com ho és que la confraria de Terri dotà un benefici a Sant Bartomeu⁵⁶. No obstant, els grups del Terri i de Torres conservaren personalitat distinta.

Confraria de la Selva. Era talment d'aplec, que no tenia seu fixa; els llocs d'aplec havien de ser rotatòriament les parròquies on tenia membres. L'assistència dels confreres als enterraments es feia difícil per l'extensió del territori, raó per la qual l'autoritat diocesana ordenà que es partís en dues: una comprendria les parròquies de Riudellots, Sant Andreu Salou, Campllong i Fornells, i l'altra, Salitja, Vilobí, Sant Dalmai, Brunyola, Estanyol i Aiguaviva⁵⁷. El territori coincideix amb els pobles on rebia censos la confraria de Riudellots a mitjan segle XVI⁵⁸, i per aquest motiu creiem que esdevingué una confraria fixa, amb seu en aquest poble.

Bàscara. La confraria de Sant Jaume tingué membres de Pontós i Parets d'Empordà⁵⁹.

Santa Magdalena de Noves, a Camós. Els electors de pabordes i d'oidors de comptes del 1569 eren dos de Camós i un per cada una de les parròquies de Corts, Mata, Banyoles, Porqueres i Pujarnol⁶⁰. Atès el procés de

⁵⁴ D-8, f 58.

⁵⁵ U-21, f 37v-38.

⁵⁶ D-5, f 122 i 124.

⁵⁷ U-68, f 112v-113.

⁵⁸ ADG, arxiu parroquial de Riudellots de la Selva.

⁵⁹ U-10, f 131; U-41, f 150.

⁶⁰ Arxiu parroquial de Camós, Llibre I d'Obra, no foliat.

difusió de la devoció a Santa Magdalena, pot suposar-se que és d'origen medieval.

Llorà. La confraria de l'altar de Sant Medir d'aquest lloc s'estenia per Cartellà, Adri, Canet i Taialà⁶¹.

Rupià. La confraria de Sant Esteve tingué pabordes d'Ultramort, la Sala, Parlavà i Foixà⁶².

Bellaire. Inscriví membres de Sobrestany i Torroella de Montgrí⁶³.

És gairebé segur el caràcter interparroquial de la confraria del Collell⁶⁴, que s'estenia pels llocs del Torn, Mieres, Sant Miquel de Campmajor i el Sallent.

CONFRARIES D'ERMITA O SANTUARI

Algunes de les confraries d'aplec tenen la seva seu en un santuari o ermita. Sembla pertinent de preguntar-se si el santuari aplegà la confraria o bé la confraria bastí el santuari. Les dades que tenim a disposició ens inclinen a respondre que els santuaris aplegaren confraries, i que aquestes els donaren consistència i perduració. La confraria dels santuaris, com hem dit més amunt, pot ser parcialment fictícia. Pel fet de donar una almoina a un aplegador hom hi queda inscrit, però no es produeix cap relació directa entre el benefactor i el santuari.

Així i tot, no sempre les confraries d'aplec es reuneixen en un santuari. N'hi ha que tenen la seva seu en parròquies –i no pas a la parròquia principal d'una rodalia– i d'altres, com la de la Selva i la del Terri, que no tenen determinat el lloc d'aplec.

Per ordre cronològic dels primers esments documentals consten com a confraries de santuari, ometent justificacions documentals; Collell (s. XIII); Estanyet (1267); Sant Andreu d'Ullastret (1296); la Catedral (ca. 1300); Sant Feliu de Girona (1307); Sant Joan de l'Erm (1314); Sant Salvador de

⁶¹ U-49, f 17.

⁶² U-138, f 7.

⁶³ G-20, f 2v.

⁶⁴ La confraria existia a principi del s. XV, i fou restaurada el 1507; LI. CONSTANS, *Historia de Santa Maria del Collell*, Malgrat 1954, pp 97-98 i 324. Tenia pabordes de les quatre parròquies del Torn, Mieres, el Sallent i Sant Miquel de Campmajor.

Cogolells (Vilanant) (1317); Sant Bartomeu de Torres, a Vilavenut (1335); Sant Cels de Fortià (1347); Sant Joan de Salelles (1351); Sant Martí de la Mora (Viladasens), (1356); Sant Nasari de la Ganga (La Bisbal) (1357); Santa Maria de Palau (Sant Llorenç de la Muga) (1361); Sant Pere de la Vall, a Verges (1362); Sant Andreu del Vilar de Terradelles (1366); Santa Bàrbara de Pruneres (1370); Sant Miquel del Mont (Santa Margarida de Bianya) (1378); Santa Magdalena de Camós (1389); el Fau de Carbonills (1392); Sant Miquel de Bustins, de Sant Aniol (1399); Sant Bartomeu de Segalars, de Sant Gregori (1403); Erols, de Llambilles (1413); Pols (1421); Santa Maria de la Font, de Fontcoberta (1456) i Santa Cecília de Vulpellac (1487).

De molts d'aquests temples se'n pot certificar l'existència llargs anys abans que hi hagi notícia d'una confraria arrelada en ells. Els santuaris havien comptat sovint amb donats que es lliuraven al seu servei, cosa que pot documentar-se durant la primera meitat del s. XIV; tal vegada la manca d'aquestes persones —els esments de les quals disminueixen a la documentació diocesana després de 1350— pogué fer aconsellable la institució de confraries.

LES CONFRARIES LOCALS, O DE SUFRAGI

És il·lustrativa la comparació de les confraries amb el comportament d'alguns nobles. Als testaments de militars dels s. XII-XIII hom dota il·luminacions; entre les confraries, algunes de les més antigues mantenen una candela o una llàntia perpètua, com és el cas de les de Banyoles, Lladó i el Torn⁶⁵. Entrat el s. XIII les fundacions perpètues canvien d'objectiu; hom troba abundància de persones benestants que funden un benefici per assegurar la continuïtat de celebracions de misses. Simultàniament confraries com la de Peralada es defineixen com la "confraria de la missa", i d'altres inicien els seus estatuts declarant que el seu propòsit és el de dotar un sacerdot en vista a disposar de sufragis continuats. Pot deduir-se d'aquest fet que allò que hom es proposa individualment quan es disposa de mitjans, coincideix amb l'intent col·lectiu dels confreres.

Hem cregut, doncs, que podien rebre adequadament el nom de confraries de sufragi.

⁶⁵ Pot afegir-s'hi la confraria de Serinyà, que manté una llàntia el 1373; U-63, f 46.

Els gremis

Els gremis existents a la ciutat de Girona segons les nostres fonts són els mateixos que documentà Girbal⁶⁶; únicament advertirem que la confraria del Carme d'albadivers, que Girbal dóna com a existent el 1508, actuava ja el 1394⁶⁷.

Podem enriquir la llista de gremis coneguts amb el de Sant Lluç de sabaters de Besalú, del 1345⁶⁸, la confraria de Sant Pere de pescadors de Blanes del 1452⁶⁹, i els gremis de Castelló; Sant Antoni dels carnisers, 1413⁷⁰, Sant Marc dels sabaters, 1444⁷¹, la confraria dels pellicers, sense advocació precisada, extingida el 1446⁷² i la confraria de Sant Sebastià dels assaonadors, 1446⁷³.

No ha aparegut, en canvi, documentació sobre gremis a Figueres i a Peralada. Als gremis haurien d'afegir-se les confraries de joves, que també agrupaven un col·lectiu de característiques i interessos peculiars. N'hi hagué de formalment constituïdes almenys a Vilanova de la Muga, 1373⁷⁴ i a Tossa, 1501⁷⁵. Però hom pot comprovar a través de les actes de visita pastoral que un gran nombre de parròquies tenia el ciri del jovent, com tingué més tard ciri dels estrangers; aquestes administracions funcionaven com una confraria sense tenir-ne el nom.

El sant titular

Si una confraria de Serinyà s'acull al patrocini de Sant Andreu, no introdueix cap culte nou; el sant és ja el titular de l'església parroquial. Aquest

⁶⁶ Vegeu més amunt, notes 1 i 42.

⁶⁷ U-83, 2ª numer., f 43rv.

⁶⁸ G-18, f 20v-21; G-24, f 11v-12; U-17, f 192v-193.

⁶⁹ U-152, f 134v.

⁷⁰ D-6, f 373.

⁷¹ U-144, f 90.

⁷² G-65, f 135v.

⁷³ U-174, f 57.

⁷⁴ U-63, f 208.

⁷⁵ Quesitòries 5, f 263-264.

cas, però, es produeix poc sovint. Més aviat el grup local escull un patró distint i així podem constatar que hi ha sants que gaudeixen de les preferències de la gent en moments determinats⁷⁶.

Agrupant les confraries locals per titulars, resulta indiscutible la preferència pel patronatge de Santa Maria. Per ordre cronològic d'aparició de la primera notícia són: Cervià (1163); Camallera (1291); Peralada (1297); Albons (1311); Sant Miquel de Fluvià (1321); Palau Saverdera (1322); Figueres (1324); Beuda (1331); Gaüses (1339); Belcaire (1347); Sant Martí Sacosta (1350), Pontós (1352); Torroella de Montgrí (1356); Riumors (1361); La Tallada (1361); Sant Feliu de La Garriga (1363); Maçanet de Cabrenys (1364); Besalú (1366); Espinavessa (1377); Mollet de Peralada (1384); Sant Pere Pescador (1408); Sant Martí de Llèmena (Concepció, 1409); Riudellots de la Selva (1433); Parlavà (1445); Quart (Esperança, 1479); La Pera (1488); Palafrugell (1489); Lloret (1501), Tossa (1502).

Dels altres sants escollits, uns poden ser singulars, com Sant Iu a Sant Dalmai (1398) o Sant Projecte –popularment Sant Brauget– a Monells (1350). Els factors d'elecció del titular en aquest cas hauran estat episòdics. En altres casos l'abundància de confraries que s'acullen sota el nom d'un mateix sant en distints llocs és indicatiu de la devoció que susciten. Heus-los ací per ordre alfabètic i amb indicació de la data del primer esment.

Antoni: Navata (1374), Sarrià (1422), Castelló (1413), Sant Pol de la Bisbal (1422), Jafre (1444)

Bàrbara i les Onze Mil verges: Pontós (1347), Amer (1368), Lladó (1385), Girona (1406).

Corpus: Sant Llorenç de la Muga (1338), Besalú (1348), Camprodon (1360), Banyoles (1386).

Cosme i Damià: Girona (1379), Banyoles (1415), Llanars (1425).

Cristina: Armentera (1355); Corçà (1355).

Honorat: Galliners (1362), Pau (1364).

Jaume: Avinyonet (1346), Bàscara (1346), Olot (1346), Puigpardines (1353).

Joan: Sant Feliu de la Garriga (1328), Gaüses (1331), Matajudaica (1336), Terrades (1338), Olot (1346), Orfes (1488).

Llorenç: Besalú (1360), Peralada (1388).

Lluc: Besalú (1348), Maià (1369).

⁷⁶ Vegeu el nostre estudi "Cultes de sants medievals", ponència tinguda al XVIIIè Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica (Girona, 22 i 23 d'octubre de 1993), que ha d'aparèixer dins el Butlletí de la mateixa societat.

Marc: Sils (1408), Castelló (1444).

Macari: Vilanant (1372); Llançà (1419).

Magdalena: Camós (1389), Vilabertran (1398).

Miquel: Cervià (1351), Castelló (1351), Madremanya (1400), Figueres (1403), Vilademires (1405).

Nicolau: el Torn (s. XIII), Fonolles (1344), Vilaüt (1363).

Pere: Ordis (1352), Blanes (1452).

Pere Màrtir: Girona (1342), Camprodon (1364).

Sebastià: Sant Joan de Mollet (1348), la Cellera (1384), Castelló (1482), Roses (1482).

Tomàs: la Catedral (ca. 1300); Sant Sadurní (1405).

No disposem, ara com ara, de prou elements de judici per pronunciar-nos sobre les raons per les quals un sant o altre gaudia de la preferència dels confreres.

Creiem que les confraries del Corpus que trobem a Sant Llorenç de la Muga (1338), Besalú (1348) i Camprodon (1360) representen una inflexió en els objectius de les confraries locals. Sense deixar de ser confraries de sufragis, desenvoluparen el culte a l'Eucaristia en direcció devocional.

L'altar, seu del grup local

La confraria local necessitava tenir el seu altar propi. I tanmateix, més d'una vegada el nom d'una confraria no és "confraria de sant Tal", sinó "confraria de l'altar de sant Tal". És una nomenclatura que destaca la vinculació entre el grup i la seva seu; un altar col·locat en una capella lateral del temple parroquial.

Alçaren altar la confraria de S. Tomàs de la seu el 1314⁷⁷, la de Santa Maria de Figueres el 1324⁷⁸, la de Sant Lluc de sabaters de Besalú el 1345⁷⁹, la del Corpus, també de Besalú, el 1351⁸⁰, la de Sant Pere d'Ordis el 1352⁸¹, la de Sant Blai de Vila-sacra el 1355⁸², la del Corpus de Sant Llorenç de la

⁷⁷ D-3, f 51.

⁷⁸ G-4, f 150v.

⁷⁹ G-18, f 20v.

⁸⁰ U-18, f 12.

⁸¹ U-21, f 12v.

⁸² U-25, f 202.

Muga poc després de 1356⁸³, la de Sant Llorenç de Besalú el 1360⁸⁴, any en què hom recollia almoines per acabar l'altar del Corpus de Camprodon⁸⁵, la de Santa Margarida de Cassà de la Selva el 1362⁸⁶, la de Sant Honorat de Galliners també el 1362⁸⁷, la de Santa Maria de Sant Feliu de la Garriga el 1363⁸⁸, la de la Santa Creu de Llers el 1365⁸⁹, la de les Onze Mil verges d'Amer el 1368⁹⁰, la d'Agullana el 1370⁹¹, la de Sant Eloi dels carmelites de Peralada el 1376⁹², la de Sant Llorenç de Peralada abans de 1388⁹³, la de Sant Joan de Castellfollit abans de 1391⁹⁴, la de Sant Miquel de Figueres abans de 1403⁹⁵, la dels sants Cosme i Damià de Banyoles abans de 1415⁹⁶ i la de Sant Sebastià de Castelló abans de 1482⁹⁷. Poques confraries construïren una capella exempta; ens consta de la de Sant Cels de Fortià, gràcies a l'ajut d'un confrare que era domer de la parròquia⁹⁸ i de la de Santa Maria de Torroella de Montgrí, que tenia la seva seu a l'ermita de Santa Maria del Mar i bastí una capella de Santa Maria i Sant Antoni a la plaça de la vila el 1372⁹⁹. En tots

⁸³ U-28, f 55v.

⁸⁴ U-39, f 77v.

⁸⁵ U-36, f 141.

⁸⁶ U-43, f 154.

⁸⁷ U-44, f 130v.

⁸⁸ G-44, f 66v.

⁸⁹ U-53, f 116v.

⁹⁰ U-57, f 285v.

⁹¹ U-60, f 159v.

⁹² U-68, f 174.

⁹³ U-77 f 30v.

⁹⁴ U-80, f 25.

⁹⁵ U-103, 2a numeració, f 3.

⁹⁶ U-115, f 66rv.

⁹⁷ Quesitòries 5, f 184v.

⁹⁸ U-11, f 73.

⁹⁹ U-57, f 19 i U-64, f 100 i 122.

aquests casos hom es proveí d'una autorització episcopal. Autoritzacions donades de viva veu en visita pastoral pogueren ser suficients per a una construcció d'altar i no ens han arribat. Era condició habitual per poder bastir un altar d'assegurar una renda per a la construcció de retaule i la dotació d'una llàntia (Agullana, Besalú).

Confraries peculiars

Només de tres confraries promogudes per religiosos en guardem documentació. Són la de Sant Pere Màrtir dels dominics de Girona (1342) i dels de Camprodon (1364), i la de Sant Eloi de Peralada (1376) de carmelites. Els carmelites, però, procuraren sobretot d'atreure gremis a les seves esglésies; a Girona aixoplugaren els metges i apotecaris (1379) i els albadivers i mercers (1394).

Tampoc abundaren les confraries instituïdes en vista a edificar un temple. Explícitament, una lletra del bisbe als obrers de Monells del 1349 diu que, "atès que el temple és insuficient, han decidit edificar-ne un de nou, i a aquest fi, han fet confraria"¹⁰⁰. Igualment, quan a Santa Pau s'edificà l'església del poble, el 1456, s'instituí la confraria de Sant Esteve¹⁰¹. No n'hem detectat altres casos.

A Girona les confraries amb almoina annexa, habituals en altres indrets, foren molt rares. La de Sant Miquel de Figueres administrà des de 1423, un llegat de 5.900 sous destinat a aquest fi¹⁰² i la de Sant Antoni dels carnisers de Castelló comptava també el 1437 amb una almoina fundada¹⁰³.

EL CONTROL EPISCOPAL. TIPUS D'INTERVENCIÓ

Fora de les institucions de benefici i les llicències per fer altar, les intervencions de la cúria episcopal prop dels grups no són gens sistemàtiques. Només ens ha arribat una autèntica llicència d'erigir confraria, que fou concedida a instància del capellà de Sant Miquel del Mont (Santa Margarida de

¹⁰⁰ U-12, f 85v-86.

¹⁰¹ U-157, f 52v.

¹⁰² U-123, f 84.

¹⁰³ U-137, f 43.

Bianya) el 1372¹⁰⁴. Consta que el gremi d'assaonadors de Castelló havia iniciat el procés d'erecció de confraria el 1482 i que no en va promoure la conclusió fins al 1486, moment en què es concedí l'oportuna llicència¹⁰⁵. La confraria de Santa Maria de Sant Feliu de la Garriga rebé l'autorització inicial el 1363, en ocasió d'una visita pastoral¹⁰⁶. Tres esments de llicència d'institució són molt poc enfront d'un centenar i mig de grups instituïts; la cúria diocesana no controlava el naixement dels grups.

Altres tipus d'intervenció són el de dispensa de jurament o modificació d'estatuts¹⁰⁷, els nomenaments d'administradors i aprovacions de comptes¹⁰⁸ com també donar suport amb sancions als intents de pabordes en vista a cobrar deutes dels confreres¹⁰⁹. Cal observar que es produeixen a instància de la confraria i que la seva poca freqüència permet de qualificar-les com a actes extraordinaris.

FUNDACIÓ DE BENEFICIS PER PART DE LES CONFRARIES

Conservem les escriptures dotals de 46 beneficis promoguts per confraries¹¹⁰. De vegades resta constància del benefici a través de presentacions fetes

¹⁰⁴ U-63, f 22v.

¹⁰⁵ U-174, f 57.

¹⁰⁶ G-44, f 66v-67.

¹⁰⁷ Dispenses de jurament o modificacions d'estatuts: la Bisbal, 1403, U-103, f 75v-76 (estatut de pagar 4 sous per l'ingrés, reiterada U-111 f 125v); la Cellera, 1384, U-72 E, f 53 (estatut de pregàries per cada difunt, rebaixades a 13 parenostres, reiterada U-76, 2a numeració, f 3v); Girona, confraria del Carne, del gremi de bossers i albadivers, 1394 (estatut d'acudir a l'aplec) U-83, 2a numer. f 43rv; Llorà, 1355 (procés de canvi d'estatuts), U-26, f 93v; Madremanya, 1412 (estatut de pena als que no paguessin la quota anual), U-112, f 12v-13; Peralada, confraria de Sant Eloi, 1376 (estatut de multa als que no assistissin a l'àpat de l'aplec), U-68, f 174; Sant Bartomeu de Torres 1371 (disminució de la carn en els àpats funeraris), U-66, f 116v; Sant Feliu de la Garriga 1374 (substitució de les misses a aplicar pels confreres difunts per una quota anual), U-62, f 39; Sant Joan de Salelles 1416 (sufragis pels difunts), U-116, f 10.

¹⁰⁸ Nomenament d'administradors; Cabanes, 1348; U-11, f 146v; Terradelles, confraria de Sant Andreu del Vilar, 1366 i 1427; U-55 f 140 i U-127, f 40. Aprovacions de comptes i ordres de donar-ne; U-38, f 52; U-49, f 17; G-53, f 43v; G-61, f 41.

¹⁰⁹ Reclamacions de deutes de confreres, eventualment amb amenaça d'excomunió (exemples); U-41, f 150; U-49, f 173; U-71, f 59v; U-170 f 4.

¹¹⁰ Institucions de beneficis de confraries: dotalies (D), presentacions o possessòries (P) i simples notícies d'existència del benefici (N). Amer, Onze Mil verges: D-4, f 184 (D); U-67, f 115 (N). Armentera, Santa Cristina; U-6, f 110v (D), D-9, f 238 (D); Avinyonet, Sant Jaume, U-9, f 160 (N);

per confreres, possessòries lliurades per la cúria diocesana o altres actuacions oficials. S'arriben a documentar en total uns 90 beneficis d'institució col·lectiva. Dos d'ells existeixen ja el s. XIII. El ritme de creació és intens durant el s. XIV; 1310-19, 3; 1320-29, 4; 1310-39, 7; 1340-49, 8; 1350-59, 9; 1360-69, 12; 1370-79, 3; 1380-89, 5; 1390-99, 4. Enfront dels 55 nous beneficis de confraries d'aquest segle, el s. XV en veu néixer només 24, i d'ells, 15 durant el període 1400-1449, i 9 en la seva segona meitat.

Certes confraries disposaven de recursos insuficients per adquirir rendes per al seu beneficiat. Desitjaven, no obstant això, començar celebracions continuades de sufragis. Aleshores podien comprometre's a aportar anualment certes quantitats per a la mantenció del sacerdot. A Ullastret cada confrare donava a aquest fi una quartera de blat. A Castellfollit, Pols, Vilademires i altres llocs els confreres prengueren obligacions prèvies a la institució del benefici, sobre la base de les quals pogueren contractar un clergue per oferir sufragis¹¹¹. No sempre hom honorà els compromisos, ni que

Santa Maria D-7, f 92 (D); Bàscara, Sant Jaume, U-10, f 131 (N); Bellcaire, Santa Maria del Palau, G-20, f 2v (P); Besalú, Sant Lluç, G-24, f 11 (P); Besalú, Corpus, U-47, f 121 (P); Besalú, Santa Maria i sant Llorenç, G-50, f 44 (P); Beuda, D-4, f 132 (D); la Bisbal, Sant Nasari, U-31, f 84 (P); Camallera, G-20, f 25 (P); Camós, D-18, f 165 (D); Castellfollit, G-59, f 99 (N); Cervià, Sant Miquel, G-43, f 79 (D); Corçà, Santa Cristina, G-32, f 46 (P); Cruïlles, Sant Bartomeu, D-5, f 33 (D); D-8, f 47 (D); Figueres, Santa Maria (G-4, f 150 (P); Fonolleres, G-17, f 138v (P); Fontcoberta, D-5, f 57 (D); Fortià, Sant Cels, U-11, f 73 (P); Galliners, Sant Honorat D-6, f 75 (D); Gaiüses, Sant Joan G-68, f 213 (N); Gaiüses Santa Maria, G-14, f 2 (P); Girona, Sant Tomàs de la seu, D-1, f 65 (D); Girona Sant Cristòfol, D-4, f 30 (D); Girona, Sant Feliu, confraria de Sant Narcís, D-1 f 301 (D); D-7, f 103 (D); Girona, Sant Martí Sacosta, G-23, f 176v (N); Julià, Sant Joan de l'Erm, D-6, f 133 i 382 (D); Lladó, Santa Bàrbara, U-73, f 39 (P); Llers, Santa Creu, U-107 f 26 (N); Madremanya, D-6, f 369 (D); Maià, Sant Lluç, G-50, f 176 (D); Matajudaica, U-72, f 62 (P); Navata, G-8, f 35 (N); Olot, Sant Jaume, D-5, f 241 (D); Olot, Sant Joan, D-6, f 221 (D); Ordis, Sant Pere, D-4, f 246 (D); Ordis, Santa Maria de Pols, D-9, f 197 (D); Orfes, Sant Joan, D-5, f 164v (D); Palau Sardiaca, Santa Maria d'Estanyet, U-18, f 6v (P); Palau Saverdera, G-3, f 64 (P); Pau, Sant Honorat, G-50, f 99v (P); Peralada, Santa Maria, G-1, f 119 (P); Pontós, D-9, f 232 (P); Puigpardines, U-21, f 48 (N); Palafrugell, D-6, f 216 (D); Parlavà, D-5, f 228 (D); la Pera, G-69, f 212 (D); Quart, D-4, f 289 (D); Riudellots de la Selva, D-5, f 181 (D); Riumors U-40, f 88 (P); Rupjà, D-6, f 40v; Sant Andreu de Terri, G-12, 27v (P) i D-8, f 58 (D); Sant Aniol de Finestres, U-88, f 3 (P); Sant Bartomeu de Torres, G-10, f 1v (P); Sant Feliu de la Garriga, G-8, f 134 (P); Sant Bartomeu de Segalars, D-4, f 198 (D); Sant Joan de Mollet, D-6, f 257 (D); Sant Llorenç de la Muga, Corpus, D-7, f 273; Sant Llorenç, Santa Maria de Palau, U-43, f 14 (P); Sant Miquel de Fluvià, G-3, f 144v (P); Sant Mori, G-3, f 144v (P); Sant Pol de la Bisbal, U-122, f 137v (P); Sant Sadurní, D-11, f 3 (D); Santa Pau, D-8, f 391 (D); Sarrià, U-122, f 58 (P); Sils, U-108, f 37v (N); La Tallada, D-6, f 298v (D); Terrades, D-4, f 57 (D) i D-5, f 172v (D); Tor, D-10, f 380 (D); Torroella de Montgrí, D-5, f 199 (D); Ullà, D-6, f 18 (D); Ullastret, Estany, G-1, f 28v (P); Verges, Sant Pere de la Vall, D-10, f 73 (D); Vilabertran, U-87, f 22 (P); Vilademires, U-105 f 29 (P) i D-8, f 243 (D); Viladesens, U-114, f 77 (P); Vilanant, Cogolells, U-2b, f 124v (P); Vilanant, Sant Miquel, U-43, f 185 (N); Vila-sacra, U-62, f 53 (P); Vulpellac, D-10, f 187 (N). Vegeu el nostre "Fundaciones de beneficios en el obispado de Gerona, s. XII-XVIII", dins *Anthologica Annu*a (Roma), 36 (1989), 493-507.

¹¹¹ A Pols el benefici data de 1439, però ja hi havia beneficiat el 1421; U-121, f 28. A Vilademires hom instituí el benefici el 1441, però es proveïa ja el 1405; U-105, f 29. Provisió de benefici encara no creat a Castellfollit, 1405, G-59, f 99v.

haguessin estat presos davant notari i amb garanties; alguns sacerdots hagueren d'apel·lar a la cúria diocesana demanant que se'ls pagués allò que els confreres li devien¹¹².

PROSPERITAT I MORT DE LES CONFRARIES

Que algunes confraries arribaren a atresorar quantitats importants es pot constatar a través dels permisos que obtingueren d'invertir-les en censals; Palau Sardiaca col·locava un capital de 5.000 sous el 1375; Camós, 100 lliures el 1389; la confraria menor de Santa Maria de Camprodon, 300 lliures el mateix any 1389¹¹³. La prosperitat devia ser força general quan les corts generals del 1364 acordaren imposar a cada una una aportació de 3 florins, a repartir segons les possibilitats, "*secundum magis et minus*"; el bisbe comissionà aleshores per informar sobre les rendes de les de la diòcesi¹¹⁴. La d'Estanyet va satisfer per aquesta talla 22 sous, ja que tenia 102 sous de renda¹¹⁵. La d'Amer volia pagar només tres florins, però el recaptador de la talla, Ramon Medir, no ho acceptà i sostenia que els fruits dels beneficis de confraries s'havien de computar per a la talla¹¹⁶.

No sabem de confraries que s'extingissin per manca de recursos, i sí, en canvi, d'algunes les rendes de les quals, per manca de confreres, foren agregades a d'altres grups o a l'obra parroquial. Són, en ordre cronològic, Sant Mateu de Besalú, 1348; Cabanes, 1357, innominada; els joves de Vilanova de la Muga, 1373; Espinavessa, 1377; Sant Dalmai, 1398, però revisqué el 1411; els pellicers de Castelló, 1446, Gaüses, 1457. La resurrecció de la confraria de Sant Dalmai invita a ser caute amb les notícies de mort d'aquests grups. Comprovar la persistència de confraries fundades en època medieval a través de les actes de visita pastoral és un objectiu que no ens hem proposat en aquest estudi.

¹¹² Vegeu, pel benefici de Santa Maria d'Estanyet, U-6, f 130rv; U-27, f 51v; U-29, f 23v-24; U-54, f 25v.

¹¹³ U-67, f 103; U-78, f 59rv i 75.

¹¹⁴ U-47, f 108.

¹¹⁵ U-47, f 62v.

¹¹⁶ U-47, f 142v.

APÈNDIX. CONSTITUCIONS DE CONFRARIES

1.- Ordinacions de la confraria de Sant Narcís, de sant Feliu de Girona, 1307.

Ordinatio confrarie Sancti Narcissi in latinis verbis.

“Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum” ([Iac 1, 17]). Beatus apostolus domini Jacobus, recolens ultimum, iustissimum atque terribile iudicium affuturum, inducit quemlibet fidelem ad refferendum Deo laudes pro modulo de receptis, cum premitit “omne datum optimum”. Et vere optimum datum nature ex quo habemus anime et corporis compaginem decentibus suis partibus, membris et organis venustatam. Et optimum est donum fortune, ex quo habemus rerum temporalium sufficientiam, affluentiam et honorem et anel[amus] ad perfeccionis apicem per vite religionem, qua meremur pertingere ad coronam, cum prosequitur: “et omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum”. Si enim donum nature et fortune optimum est m[ulto] forcius donum gratie est optimum et amplius perfectum. Hominem enim omnino in suis actibus et [m]oribus perficit et sanctificat ut Deo gratum efficiat. Set donum generale optimum et perfectum et amplius perfectissimum est [] enim [facit] appetitivam seu volitivam, racionativam et intellectivam. Et quia omne agens agit prop[ter] finem, sic liberalissimus Deus dat nobis hec predicta tria dona propter quartum et ultimum quod est finis et terminus noster ad [quod d]esider[amu]s accedere suspirando. De primo autem l[egitu]r in libro Ruth: “Ingressus est Booz ad Ruth et dedit illi dominus ut conciperet et pareret filium” ([Rut, 4, 13]). D[e secund]o, quod est donum fortune, habetur in Genesi: “Dabo vobis omnia bona Egipti” ([Gen, 45, 18]). Egiptus enim tenebra interpretatur et vere hic mundus ten[ebro]sus est et obscurus. De tercio quod est donum gratie, loquitur I Johannis: “In hoc int[elli]gimus [quonia]m in eo manemus et ipse in nobis, quoniam de Spirituo suo dedit nobis” ([I Jo 4, 13]). De quarto, quod est donum glorie, habetur in Lucha: “Nolite timere pusillus grex, complacuit enim Patri vestro dare vobis regnum” ([Lc 12, 32]); et de omnibus simul habetur ad Ephesios: “Dedit dona hominibus” ([Eph 4, 8]). Tercium autem quod est donum gracie, est de presenti negocio. Sed quid est gratia Dei nisi ipse Deus qui dat nobis seipsum per gratiam suam gratum facientem et Spiritum Sanctum qui est nexus amor dileccio et caritas quam debemus habere V gradibus. Primus est ut Deum diligamus tota mente et tota fortitudine et super omnia dili-

gamus. Secundus, ut animam nostram pre omnibus aliis diligamus. Tercius est ut animam proximi pre omnibus diligamus. Qu/f 1v/artus ut corpus nostrum pre omnibus diligamus. Quintus ut corpus proximi pre omnibus diligamus. Et de omnibus V simul dicit Johannes apostolus I: “Deus caritas est et qui manet in caritate”, supple istis V gradibus caritatis, “in Deo manet”, supple per veram dilectionem et veram caritatem, “et Deus in eo” ([I Jo 4, 16]), supple per suam gratiam gratum facientem que est caritas sine qua nichil, cum qua omnia. Alie vero gratie sunt gratis date. De hac dilectione et caritate canit psalmografus in soliloquio: “Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum” ([Ps 132, 1]): supple vinculum dilectionis et caritatis quod consideratis beatus Petrus apostolus querebat IIa: “Omnes honorate, fraternitatem diligite” ([I Pe 2, 17]). Fraternitas autem nostra et confratria vocata Sancti Narcissi ad honorem sancte ac individue Trinitatis, Patris et Filii ac Spiritus Sancti et totius curie celestis et specialiter ad honorem predicti martiris beatissimi Narcissi ac sanctissimi Felicis ac aliorum CCCLXVI martirum in presenti ecclesia quiescentium hec est:

Nos omnes subscripti seu inferius nominati, intendentes ac volentes karitatis, dilectionis et amoris interioris vinculum quod inter nos habemus per operis complementum non solum vivendo in hoc seculo, sed et post hanc vitam lubricam et transitoriam perdurare per nos et quos[libet] nobis adherere volentes, sive sint clerici sive layci facimus presentem ordinationem, quam quidem ordinationem et omnia in ipsa eadem contenta promittimus nos omnes nobis ad invicem et quilibet singulariter firmiter et absque aliquo scrupulo observare dum nobis fuerit vita comes. Huius autem predictae ordinationis series sic habetur.

In nomine sancte et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti ac beatissime Marie matris Domini nostri Ihesu Christi semper virginis gloriose omniumque sanctorum, ad honorem et laudem omnium predictorum ac sanctissimi Narcissi et Felicis beatissimi et aliorum sanctorum martirum in presenti ecclesia quiescentium, ob remedium animarum nostrarum ac nostrorum benefactorum et etiam omnium fidelium defunctorum hic et ubique in Christo quiescentium, ordinamus confratriam vocatam sancti Narcissi in ecclesia presenti sanctissimi Felicis in perpetuum faciendam et totaliter observandam.

In primis ordinamus quod omnes clerici et confratres presentis confratrie /f 2/ qui fuerint in civitate vel in suburbiis presentes, congregentur in ecclesia predicta annuatim in die sancti Marchi evangeliste vel alibi si fuerit ordinatum per rectores predictae confratrie post missam matutinalem vel post nonam et

ibidem per confratres qui presentes fuerint in eadem ecclesia duo procuratores sive rectores dicte confratrie eligantur et ponantur de confratribus, uno clerico et altero layco ydoneys ad regendum predictam confratriam, qui iurent in presencia confratrum vel maioris partis ad sancta Dei evangelia quod bene et fideliter per totum annum regant, servent et procurent bona dicte confratrie ad utilitatem ipsius et omnium confratrum predictorum. Et teneantur facere servicia ordinata seu etiam ordinanda per confratres omnes de predictis bonis confratrie. Et dicti rectores seu procuratores in fine anni sui regiminis sue procuracionis reddant et reddere teneantur rationem et computum de receptis et expensis in dicta procuracione et sua aministracione confratribus electis et positis per confratres ad audiendum computum per dictorum duorum rectorum seu etiam procuratorum. Et ipsi confratres computi auditores una possint predictis rectoribus seu procuratoribus facere alberannum seu apocham de omnibus que pertinent aut pertineant ad computum anni presentis. Et dicti rectores seu procuratores reddant et reddere teneantur procuratoribus seu rectoribus successoribus eorum omnia que habeant de bonis dicte confratrie et que ad ipsam pertineant confratriam, et sic fiat in perpetuum annuatim.

Item ordinamus quod procuratores qui preterito anno in dicta procuracione seu regimine fuerint positi de consensu comuni remaneant in suo statu, procuracione seu regimine per totum sequentem annum.

Item ordinamus quod quilibet confrater in iocundo suo introitu contratrie det et dare teneatur predictis rectoribus seu procuratoribus duos solidos barch. monete de terno, et similiter annuatim hoc idem facere teneatur, videlicet dare alios duos solidos predicte monete quolibet de confratribus antedictis qui sint ..e predicte confratrie et de quibus fiant servicia que per confratres fuerint ordinata vel etiam ordinanda.

Item ordinamus quod quilibet confrater istius sancte confratrie tempore sue mor/f 2v/tis teneatur V solidos dimittere confratrie.

Item ordinamus quod omnes illi qui aliquid legaverint confratrie sint semper participes in omnibus bonis spiritualibus confratrie.

Item ordinamus quod si aliquis de confratribus predicte confratrie infirmetur graviter et extremam pecierit unctionem, dicti procuratores seu rectores, si fuerint per infirmum seu eius amici requisiti, si presentes fuerint in civitate vel alter eorum alio absente, vel ambobus absentibus duo ipsorum confratrum quibus vel alter eorum comiserint eidem infirmo dictam extremam unctionem fieri procurent de bonis ipsius infirmi secundum quod pecierit dictus infirmus sacerdotes, si vero dictus infirmus non habuerit unde predicta extrema uncio sibi fiat, fiat gratis per confratres clericos ecclesie iam prefate ut est fieri

consuetum dumtamen appareat per fide dignos dictum infirmum bonis temporalibus caruisse et dicti procuratores seu rectores visitent frequenter ipsum infirmum si fuerit de confratribus clericis ecclesie supradicte, et specialiter cum laboraverit in extremis; inter ceteros vero confratres dicta visitacio fiat per confratres clericos ipsi infirmo magis vicinos.

Item ordinamus quod si quis de confratribus clericis seu laycis in civitate vel suburbiis moriatur vel extra ubicumque decesserit, quod quilibet confratrum clericorum postquam sciverit mortem confratris defuncti teneatur infra IX dies dicere totum officium defunctorum. Et layci qui nesciunt dicere predictum officium in recompensatione officii predicti dicant censies(sic) Pater noster et censies salutationem beate Marie virginis gloriose vel dent VI denarios pro anima ipsius confratris defuncti. Et nichilominus quilibet confratrum clericorum presbiterorum teneatur unam missam celebrare vel facere celebrare et idem faciant layci confratres pro anima confratris defuncti infra novem dies post scitam mortem ipsius defuncti, clerici seu layci jam dicti. Et procuratores seu rectores dicte confratrie mortyem confratris deffuncti denuncient vel denunciari faciant per nuncium vel per aliquem signum omnibus confratribus in civitate vel suburbiis constitutis Et confratres in civitate vel suburbiis tunc presentes vel aliqua pars confratrum sufficientes /f 3r/ vadant ad domum confratris qui deffunctus fuerit in predictis civitate vel suburbiis cum debuerit sepeliri, si elegerit in cimiterio ecclesie predicte sepeliri, alias non teneatur dicti confratres sequi deffunctum ad alias ecclesias, nisi aliquis vel aliqui de confratribus voluerint facere de gracia speciali.

Item ordinamus quod si aliqui confratres civitatis, suburbiorum aut extra moriantur et elegerint alibi sepulturam nisi in prefato cimiterio ecclesie Sancti Felicis vel sue parochie cimiteriis, pro istis talibus deffunctis nichil confratres dicere vel facere teneantur.

Item ordinamus quod si quis de confratribus ad tantam devenerit paupertatem quod de suo proprio in morte sibi plenarie non possit fieri sepulturam, ut suppleatur decenter per dictos rectores seu procuratores de bonis comunibus confratrie, dummodo in civitate vel suburbiis moriatur. Si vero non esset aliquid de communi inter omnes confratres de bonis propriis confratris cuiuslibet suppleatur.

Item ordinamus quod denarii de communi dicte confratrie numquam possint alicui mutuari nec ad alium usum poni nisi ad utilitatem propriam confratrie. Sed si dicti denarii in tantum excrescant seu multiplicentur quod ad opus confratrie redditus possint emi per procuratores seu rectores qui pro tempore fuerint dicte confratrie, de consensu omnium confratrum predicte ecclesie vel

mayoris partis fiat empccio vel ordinacio de eisdem ad utilitatem ipsius confratrie et beneficiorum ipsius et confratrum, tam vivorum quam etiam omnium deffunctorum.

Item ordinamus quod quicumque deinde voluerit esse confrater istius sancte confratrie recipiatur et recipi possit per dictos rectores seu procuratores de consensu confratrum electorum et positorum ad audiendum computum ipsorum. Et confrater receptus scribat nomen suum vel scribi faciat in quaterno seu quaternis sive libro in quo seu quibus ordinationes prefate confratrie fuerint scripte, et in presencia dictorum procuratorum promittat servare et complere omnia per confratres ordinata et etiam ordinanda, et promittat etiam quod ordinationes per confratres factas et de cetero faciendas deffendere cum bonis communibus confratrie et si ipse confrater de novo receptus vel quicumque alius confrater dictas ordinationes factas et faciendas non servaverit, neglexerit su omiserit, nisi infra VIII dies se correxerit et emendaverit postquam a procuratoribus duobus predictis fuerit requisitus, ipso facto sit privatus a predicta confratria et numquam possit aliquid exigere in bonis temporalibus vel spiritualibus confratrie presentibus, preteritis vel futuris nec deinde possit per predictos duos procuratores qui pro tempore fuerint reasumi in confratrem, nisi in presencia omnium confratrum vel maioris partis se recognoverit fore reum et ad cognitionem eorum plene satisfecerit et complete. Et nichilominus quod debuerit ipsi confratrie solvere teneatur pro singulis annis quibus in confratria fuit.

Item ordinamus quod Dalmacius de Garriga precentor Sancti Felicis et Petrus Monerii diaconus in eadem ecclesia sint rectores seu procuratores confratrie et possint recipere confratres tam clericos quam laicos undecumque.

Actum est hoc XI kalendas madii anno Domini MCCC septimo.

2.- Ordinacions de la confraria de Sant Sebastià de Mollet.

Ms. de propietat particular.

Principi y fundació de la confraria de St. Sebastia de Mollet, que fou als 4 dels idus de maig del any 1348.

En nom de nostre senyor Deus Jesus Christ, e de la sua benehita e gloriosa mara sua, madona sancta Maria i de tota la cort celestial.

Dilluns que hom contaua IIII ydus de maig del ayn de nostre Senyor de MCCCXLVIII, los parroquians de la parròquia de Molet, els altres dejús scrits, volent vinra en amor de Déu e de madona sancta Maria i de tota la cort celes-

tial i en guarda del gloriós martir sent Sebastian, comensaren i fferen comfedria, per la qual sien fetes i obrades obres de misericordia. Et per assó mils acomplir volguerén i consentiren que en la dita comfedria sien fetes, tengudes i conservades les ordinacions que seguexen.

Primerament ordenaren que tota persona que volrà esser ni entrar en la dita comfedria, que fasse escriure son nom en lo libre comun de la dita comfedria.

Item que quescun en la sua intrada pach a ops i profit de la dita comfedria, ço és per arres de taula als poporders d.aquela comfedria I diner.

Item que cascun confrare i comfraressa sia tengut de pagar quescun any lo dia del ajust als dits pabordres d.aquela dotza diners.

Item que tot comfrare i comfraressa lo dit dia del ajust pach quescun ayn per menjar als dits pabordres XII diners.

Item que quescun confrare i comfraressa venga i haia a venir personalment, ho si no ho podia ben fer, que y trameta altre persona a la esgleya de Molet e aqui estiga tro que la missa sia dita lo dia de senta *Maria de setembre.*¹

Item que tot comfrare sia a tenir lum en se mà aytant com la missa trigara a dir i la absolucio.

Item que tot comfrare haia a menjar lo dia del aiust, ço és lo dia de *madona Sta. Maria de setembre*² amb los altres conffreres en lo loch deputat.

Item que la missa que.s dira lo dia del aiust se age a cantar al altar de sent Sebastia³

Item que si per ventura alcun comfrare mor, que tots los altres comffreres haïen affer dir quiscun I missa deffuctorum pro anima de que qui sia mort, e assó dins XXX dies depuys que ho sàpien.

Item que tot comfrare e comfraressa qui fassa dir la dita missa o misses, hage aver alberan del clerga qui dita la haurà, e aquel albera haia a mostrar als pabordres lo dia del aiust.

Item que tot comfrare e comfraressa sia tengut de pagar lo dit dia del aiust tot ço que dege a la dita comffraria per temps passat tro aquel dia. E çel qui açó no fassi, que no sia resebut en la congregacio e aiust dels conffreres tro que hage pagat tot ço que deurà. /f 2/

Item que.l dit beniffet ho benifets ajen los dits pobordres assignar a fill de la comfradia, so és a clerga comffrare, si ni a que.l vuyla pendra, e si no ni a, fil de confrare ho comfraressa mes sufficient qui agués etat de pendra encontinent sens migan ordes per esser prevere.

¹ *-*, *cancel-lat*: Luch, Sebastia.

² *-*, *cancel-lat*: de monsenyer sant Sebastia.

³ *add.*: y a invocacio sua.

Item que.l beniffet ho beniffets puxen los dits pabordres assignar per manera de ius patronat e per aquela via que mils se puxa fer.

Item que pujan suplicar al senyor bisba que an aquestes coses consenta.

Item que.ls dits confreres volgueren e scientment se ratengueren que, si algunes coses profitoses fahien a ordonar, amudar ho annovar en la dita confradia, que els ho poguessen fer tota hora que a els plagués, ne lus ho fos, vigarés que fos profitos per a la fita confadria.

Item que.l benifet deja valer XIX II., el clergue qui lo dit benifet tindrà aje tots dicmenges a cantar missa matinera de madona sancta Maria ab commemoration de Sent Sperit e de mossen sent Sabestià, e que deia cantar e celebrar al altar de sent Sabestian.

Item que deja cantar lo diluns, dimecres e divendres missa defunctorum pro anima als comfreres.

Item que.l dit clergue aje a estar personalment a Molet al alberch de la confradia, e quel degue tenir condret, e que no y meta logater e fasse continua residencia, esté a tots divinals officis e que no face preiudici al sacrista e que aie affer vessament⁴

Item que lo demont dit dia que la confadria fo comensada, tots ensems los comffreres e comfraresses elegiren en pabordres e en procuradors de la dita confadria en G. ses Romagueres e en Bn. Robau de Molet, als quals donaren plen poder de demanar e de requerir e.de reebre tots béns e lexes de la dita comffraria e fer regonexensa aquels qui pagueran.

Item que ans del aiust, so es assaber a XVII dies de juliol del ayn de MCCCXLVIII, que fo fet en l'esgleya de Molet lo trentenari per en G. Ponç, clerga de Moyó e fos mort Bn. Robau de Molet, qui era pabordre, elegiren los dits comffreres en pobordre en Bn. Enge de Molet, qui regís ab en G. ses Romagueres, pobordre demunt dit.

Item lo dia de madona santa Maria de satembre de l.ayn de nostra Senyor de MCCCXLVIII foren elegits en pobordres G. sa Costa de Monadel de Flaça e A. Masqueros de Molet, e en lurs conseylés A. sa Riera e Bn. de Sorts de Molet, e que.ls dits pobordres no ajen a fer alsunes coses per la dita confedria sens conseyl dels dits conseylés.

Item que per profit de la dita conffradia los dits pobordres e conffreres tots ensems volgueren e ordonaren que l.ajust fos de la dita confadria lo dia de sent Luch evangelista cuescun ayn, com sia meyor merquat de vi he d.altres viandes que no es lo dit dia de madona santa Maria de satembre, e encara més, com la

⁴ A continuació, una paraula il·legible.

festa de madona santa Maria sia feta festa sollepnial per quescun loch, els confreres no podien lexar lur alberch. E axí fo manat als confreres que els no venguessen al dit aiust lo dia de madona santa Maria de satembre, mas lo dia de sent Luch primer vinent a un ayn.

3.- Institució de la confraria de Santa Bàrbara i les Onze Mil Verges de Pontós

1347 desembre 16

ADG Dotalies 7 (D-9), f 232-234, còpia del s. XVI.

Noverint universi quod nos Raimundus de Ponthonibus, miles, Guillelmus Jacobi sacrista, Andreas de Viridaria bajulus, Guillelmus de Costa, Guillelmus Requesèn, Guillelmus Fluviani, Franciscus de Larario, Bernardus de Fonte, Petrus de Fonte, Guillelmus de Fabrica, Bernardus de Castellario, filius Petri de Castellario quondam, iuvenis homo, Berengaria uxor Bernardi de Podio, Bernardus de Podiata, Nicholaus Guitardi, Petrus Tura, Guillelmus de Gorcio, Guillelmus Cabiçon, Bernardus de Clauso superiori junior, Raimundus Calvoni, Arnaldus de Gorcio, Franciscus Vives, Bernardus Dilus(sic), Bernardus de Castellario rusticus, Raimunda uxor Petri de Viridaria quondam, Dulcia uxor Petri de Requesen quondam, Guillerma uxor Bernardi de Clauso superiori, Bernardus Guillelmi de Oliveriis et Dalmacius de Areis de Ponthonibus, considerantes quod attestante Apostolo omnes stabimus ante tribunal Christi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit sive malum recepturi, et quod villicationis nostre habebimus reddere rationem, et quia beatus iudicatur qui intelligit super egenum et pauperem quia in die mala liberabit eum Dominus, idcirco, cupientes diem messionis extreme misericordie operibus prevenire, al laudem sancte et individue Trinitatis et totius curie celestis et specialiter gloriosissime beate virginis Barbare et beatissimarum undecim milium virginum, quorum numero unam, videlicet beatam gloriosissimam Graciosam volumus revereri et honorari, et ad salutem animarum nostrarum et omnium fidelium defunctorum, zelo caritatis instituimus et ordinamus confratriam perpetuo duraturam per modum inferius denotatum, que confratria vocetur "de Santa Bàrbara e de les onze milia vergens".

Et ad hoc, ut melius dicta confratria plenam obtineat firmitatem et habeat perpetuam durationem, nos predicti superius nominati, per nos et nostros damus donatione pura et irrevocabili inter vivos et offerimus domino Deo

nostro et confratrie predicte sub condicionibus infrascriptis ad opus dotandi unum sacerdotale /f 232v/ beneficium vel duo vel eciam plura quod vel que instituantur vel instituantur et institui habeant seu debeant in altari quod volumus et ordinamus construi in ecclesia Sancti Martini de Pontonibus sub invocatione sancte Barbare et undecim millia virginum et aliorum sanctorum, prout nos vel successores nostri in dicta confratria duxerimus aut duxerint ordinandum, videlicet nos omnes supradicti et quilibet nostrorum de nostra vita tantum duos solidos barchinonenses de terno persolvendos et tradendos libere et quiete et sine aliquo contradictu nostri et nostrorum per duas solutiones, scilicet medietatem die dominica proxima post festum beate Barbare virginis et aliam medietatem in festo sanctorum Petri et Felicis proxime subsequentes prepositis seu confratribus dicte confratrie vel illis quos ad predictos denarios congregandos nos confratres predicti et qui pro tempore fuerint eligerimus et ordinaverimus ponendos et reservandos in loco tuto et idoneo ut inde fiant emptiones alodiales et perpetuales ad opus dicti sacerdotalis beneficii dotandi, et hoc super omnibus et singulis bonis nostris ubique habitis et habendis, que bona quilibet nostrorum ad predicta attendenda obligamus.

Item instituimus et ordinamus quod quilibet confrater vel confratrisa qui seu que in dicta nostra societate seu confratria ingredi voluerit et esse dicte confratrie confrater seu confratrisa, ponat, mittat et solvat dictis prepositis seu personis duos solidos dicte monete annuatim de tota vita sua per dictas duas anni solutiones.

Item statuimus et ordinamus quod quotiescumque contingat aliquem nostrum confratrem supranominatorum et qui pro tempore fuerint viam carnis universe egredi ac mori in loco seu parrochia de Ponthonibus seu aliis locis ipsi parrochie confinibus, qui tamen non distent ab ipso loco ultra mediam leucam, tociens nos omnes confratres et confratrisse qui pro tempore fuerint venire teneamur et teneantur ad locum ubi fuerit corpus ipsius defuncti sit dicentis et ipsius corporis sepulture interesse et tenere unam candelam in manu accensam /f 233/ quamdiu missa et sepultura eiusdem confratris deffuncti celebrabuntur, nisi obstaculo legitimo obstante, quo tamen obstaculo non obstante, qui absens fuerit ipse sepulture teneatur tamen mittere aliquam personam sive alicui confratri nostro comendare et tradere unam candelam quam in signum illius defficientis in manu teneat accensam; promulgamus tamen quod confratrisse extra parrochiam de Ponthonibus nec etiam alie confratrisse aliarum parrochiarum extra parrochiam cuius erunt exire nec ire minime teneantur, dicta ordinatione in aliquo non obstante.

Item instituimus et ordinamus quod quotiescumque contingat aliquem confra-

trem nostrum seu confratrisa mori, quod si fuerint dicte parrochie de Ponthonibus vel extraneus videlicet alicuius parrochie confratrie predictae parrochie, teneatur suis missionibus denunciare aliis confratribus extraneis suis propriis missionibus quod intersint eius sepulture, tamen si ita esset pauper dictus confrater seu confratrisa qui vel que sic decederet quod non haberet unde posset satisfacere nuncio seu nunciis que vel quos oporteret mittere predictis confratribus prepositi dicte confratrie teneantur de bonis dicte confratrie satisfacere ipsi nuncio seu nunciis predictis confratribus missis ratione predicta.

Item instituimus et ordinamus quod quilibet nostrum confratrum et qui pro tempore fuerint habeamus et teneamur ac etiam teneantur infra triginta dies proxime subsequentes et in antea ab ipsa die sepulture cuiuslibet confratris sic decedentis computandos facere celebrari scilicet laici unam missam defunctorum pro anima ipsius confratris sic decedentis, et quod teneamur ac teneantur facere fidem dictis prepositis seu personis quas elegerimus per albaranum ipsius presbiteri qui ipsam missam celebraverit, et clerici aliam missam defunctorum pro anima dicti confratris celebrare teneamur et teneantur, de qua pro eorum simplici verbo credatur ipsis clericis.

Item ordinamus quod si contigerit inter nos dictos confratres et qui pro tempore fuerint vel aliquod nostrum ritxari sive discentionem vel discordiam aboriri, quod absit, /f 233v/ ipsi contententes sive ritxam aut dissentionem habentes habeant et teneantur simpliciter et de plano stare cognitioni et diffinitioni ipsius ritxe, dissensionis et discordie duorum confratrum super hoc per prepositos iam dicte confratrie eligendorum quoque quilibet confratrum nostrorum et qui pro tempore fuerint teneamur ac etiam teneantur, omni dolo, fraude et culpa retroiectis unus alii significare et premittere omnem dampnum alterius iuxta posse ac etiam omne comodum quando potuerit procurare.

Item instituimus et ordinamus quod nos omnes dicti confratres et qui pro tempore fuerint teneamur ac etiam teneantur quolibet anno surghire(sic) die dominica proxima post diem qua celebrabitur festum beate Barbare virginis venire de mane ad dictum locum de Ponthonibus et in ecclesia predicta ubi situabitur altare dicte virginis beate Barbare missam solemnem ad honorem et laudem totius individue Trinitatis et beate Marie semper virginis gloriose et speciatim dicte gloriosissime virginis beate Barbare facere celebrari per clericum dicte ecclesie confratrem nostrum cohortem(sic) ac ibidem tractare de suis prepositis et ipsos eligere et prepositos preteritis compotum audire de et super negotiis dicte confratrie ordinare prout nobis confratribus predictis et qui pro tempore fuerint in dicta confratria melius videbitur expedire.

Item ordinamus quod prepositi qui pro tempore fuerint in dicta confratria habeant et recipiant et petere et exhibere et recipere teneantur predicta per nos superius data et alia per confratres futuros danda et lexias et alia caritatis subsidia dicte confratrie a christifidelibus faciendas et erogandas ac etiam ea omnia cautius conservare et quolibet anno confratribus futuris prepositis dicte confratrie de habitis, collectis, receptis traditis, expensis et qualitercumque administratis ex et de bonis ac iuribus dicte confratrie reddere rationem et per nos confratres et qui pro tempore fuerint in loco tuto et idoneo reponere et reservare quousque de eisdem bonis, redditus empti fuerint concedentes.

Item ordinamus quod prepositi dicte confratrie et qui pro /f 234/ tempore fuerint eorum propria auctoritate et ex potestate quam de presenti eis concedimus emant redditus de bonis dicte confratrie in loco francho, tuto, idoneo ad opus dotandi unum sacerdotale beneficium vel plura in dicto altari vel alias prout nobis videbitur et offerant cuilibet sacerdotali beneficio decem libras barchinonenses de terno in redditibus tum primitus consilio a decem confratribus melioribus et discretioribus dicte confratrie, sine quorum decem confratrum predicti prepositi consilio nequeant emere dictos redditus nec eos dicto altari conferre seu assignare.

Item instituimus et ordinamus quod dictum sacerdotale beneficium ex predictis decem libris dotandum, sive fuerit unum sive plura, non possit per nos confratres ac prepositos dicte confratrie et per successores nostros in dicta confratria vel per interpositam personam conferri sive assignari alicui persone cuiuscumque dignitatis auctoritatis sive gradus existat nisi alicui confratribus vel filiis vel fratribus seu nepotibus seu nepotis vel neptis sive a *néts* alicuius confratrum dicte confratrie scilicet provectori in litteris et bonis moribus edocto qui tamen infra unum annum ab ipsa assignatione in antea proxime subsequenter habeat ad sacros ordines promoveri. Cui provectori(sic) dictum sacerdotale beneficium habeamus nos omnes et non aliquis alius super quo magis videatur utilitati dicte confratrie redundare conferre et assignare sub hoc tamen pacto quod ipse presbiter stabilitus dicte confratrie superpellicio induto ire teneatur ad sepeliendum corpora mortuorum et ter in qualibet septimana et in omnibus diebus dominicis cum evangelium misse maioris celebratum fuerit unam missam in dicto altari defunctorum pro animabus nostris et confratrum qui pro tempore fuerint et benefactorum dicte confratrie vivorum et mortuorum celebrare et divinis officiis et horis die ac nocte qui in dicta ecclesia celebrabuntur iuxta canonicas sanctiones interesse et continuam residentiam et personalem in loco de Ponthonibus facere subiungens quod alicui persone predictarum nec etiam alicui confratri vel alium alii non confratris predicti qui pro

tempore fuerint dictum beneficium assignare nec conferre valeamus licet major pars in hoc concesserit, quousque fuerint /f 234v/ in redditibus empte decem libre dicte monete et dicto altari assignate atque oblate.

Et sic promittimus in posse subscripti notarii tamquam publice persone nomine omnium illorum quorum interest vel intererit ac interesse poterit legitime a nobis predicta omnia et infra stipulantis paciscentis ac recipientis ac etiam genibus flexis et ad celum oculis erectis, verentes ultimum Dei iudicium et recolentes passionem domini nostri Ihesu Christi qui pro nobis et salutem humani generis nati capi, tradi, ligari, alapis cedi et flagellari et spinis coronari et clavis crucifigi et lancea perforari voluit et mortem sustinere, juramus sponte et gratis et ex certa scientia in ipsum dominum nostrum Ihesum Christum et totam individuam Trinitatem et super eius sancta quatuor Evangelia corporaliter a nobis et a quolibet nostrorum tacta predictas institutiones et ordinationes et quamlibet earum et omnia et singula supradicta semper rata, grata et firma habere, tenere, attendere et complere et numquam in aliquo contrafacere vel venire iure aliquo sive causa. Quod fuit actum et a dictis personis et qualibet earum instituentibus firmatum et laudatum intus ecclesiam de Ponthonibus die dominica intitulata septimo decimo kalendas ianuarii anno Domini millesimo trecentesimo quadagesimo septimo, presentibus testibus Joanne Geraldi de Romanyano, Petro de Gorcio, Marcho de Requeseno et Guillermo de Viridaria de Ponthonibus et Raimundi Bajuli de Lercio.

Sig+num Petri Bruni, notarii publici castrorum de Ponthonibus et de Crexello et eorum terminorum, qui hec de notis inventis in prothocollis Guillelmi de Castro Sarraceno quondam notarii dicti castri de Ponthonibus nondum cancellatis nec in mundum redactis in munde redigit et scripsit cum suprascripto in tricesima prima linea ubi dicitur "consilio" et in XXXIIII linea ubi scribitur "quo" et in tricesima septima linea ubi legitur "pars", et clausit.

4.- Capítols de la confraria de Sant Andreu de l'Estany d'Ullastret

1422, setembre 10

ADG Dotalies 3 (D-5), f 105-107

Aquests son los capitols de la /f 105/ confraria de mossenyer sanct Andreu de l'Estany de Uyllestret, los quals, ommeses e del tot remoguts molts dels capitols d.antic ordonats sobre la institucio de la dita confraria que eren de gran carrech e perill de les animes dels confreres e confrresses d.aquella, abilitats, correigits e smenats rahonablement e justa alguns altres dels dits antichs capi-

tols e anadits novellament alguns altres capitols per los pabordres e sobreposats de la dita confraria o major part dells havents poders de la dita confraria, foren concordats, ordonats e fermats ab licencia, auctoritat e decret del molt honorable micer Dalmau de Raset, doctor en decrets, canonge e ardiacha major de la seu e vicari del molt reverent senyor bisbe de Gerona, com axí apar per carta feta en poder den Miquel Pere, notari de Gerona a X de setembre del any mil CCCC XXII.

Primerament ordinaren los dits pabordres e sobreposats que cascun confrare e confrassa sia tengut visitar e visit los malalts de la dita confraria tant com possible e avinent li sia.

Item que ajuden e acorreguen als pobres confrares e confrasses e a aquells fassen aquella ajuda que puixen.

Item que cascun confrare e confrassa tant com puixe e avinent li serà sia tengut de corregir e endreçar e consellar aquells qui erraran e falliran en la dita confraria.

Item que cascun confrare e confrassa prech e sia tengut de pregar nostre Senyor Déu per los confrares e confrasses de la dita confraria, tamben per los vius com per los morts, axí per celebració de misses e oracions com per distribucio e erogació de almoynes o en aquella manera que Deus li aurà administrat, e açó sia remès a conciencia de cadascun.

Item ordinaren que cascun any sien elegits tres confrares de la dita confraria, ço es aquells los quals a la dita universitat de la dita confraria sera vist fahedor, los quals nomenats e dits pabordes de la dita confraria, los quals pabordes en presencia de la dita confraria de continent après llur electio prometen e juren tenir e observar leyaltat a la dita confraria e retre compte bon e leyal e restituir tot ço que a aquells per nom de la dita confraria sera liurat en poder dels quals pabordres sia posat tot ço de la confraria e tot altre benefici que los dits confrares e confrasses de lur paupertat faran a la dita confraria.

Item instituiren e ordinaren a honor e gloria de nostre Senyor e de la verge madona sancta Maria mare sua e de mossenyor sanct Andreu apostol, sots invocacio del qual la dita confraria es fundada, que tots los confrares e confrasses ensemps tanben clergues com lechs una vegada l.any vinguen e s.aiusten ab sengles /105v/ candeles enceses lo die de Sancta Creu de maig, si donchs no era en diumenge, en la capella de Sant Andreu del Stany. E si la dita festa era en diumenge, que sien tenguts de ajustar.se en lo loch e manera demont dits lo dilluns seguent.

Item instituiren e ordinaren que lo dit die que seran per la dita raho aiustats, sia cantada en la dita capella per los vius missa solempnial del Sanct Sperit e altra

missa defunctorum per los morts, e que cascun tengue en cascuna missa una candela cremant segons demont dit entró que.l cementiri sia absolt, les quals misses sien dites per aquells clergues los quals los dits confreres volran o elegiran.

Item ordinaren que fet e complit lo dit offici que los dits tres pabordres qui seran stats l.any passat ab conseyll e consentiment de tots los confreres de la dita confraria que aqui seran presents o de la major part de aquells elegeschan e assignen altres tres confreres qui sien dits pabordres per l.any seguent, als quals donen e liuren tot ço quells primers pabordres e confreres hagen e tinguen de la dita confraria, e aximateix elegeschan tres confreres per sobreposats qui hagen a donar concells als pabordres quant requests ne seran. E encara après açó sia aqui tractat e ordonat de tota bona ordinació, proffit e utilitat de la dita comfraria axi com nostre senyor Deu los aurà ordinat e administrat e als dits confreres sera vist faedor.

Item ordinaren que lo dit die del ajust general cascun confrare e confrayessa mentre viurà aport e liura e sia tengut de pagar als dits pabordres qui novellament de present seran stats elegits sos sous de barchelonesos corribles, dels quals dos sous quell dia aqui res no.s despena, ans los dits pabordres dels dits dos sous que per cascun confrare e confrayessa reebbran sien tenguts encontinent de pagar dotze diners al prevere e al beneficiat qui obtindra lo primer benefici de la dita confraria, e los altres dotze diners restants sien stojats estiguen en poder dels dits nous pabordres novelament elegits e assignats, convertidors en profit, millorament o utilitat de la dita confraria, deduyts emperó dels dits XII diners restants primerament XV sous, los quals sien tenguts los dits pabordres al dit beneficiat per una lantia en la dita capella ha a tenir e fer cremar, e aximateix sis sous per un scolan qui hi ha ajudar en les misses que ha dir entre any en la dita capella.

Item ordinaren que lo dit dia del dit ajust general mungen e dinen tots ensemps en lo dit loch unt se fara lo dit ajust general, ço es en la dita capella de mossenyer sanct Andreu, e quascun /f 106/ confrare e confrayessa tambe present com absent ultra los dits dos sous demont dits pach e don als dits pabordres qui primers seran stats quatre diners de la dita moneda per menjar ho provisio del dit menjar, los quals pabordres qui los IIII diners reebbran ordenen e fassen de tal manera que les messions ho despeses del dit menjar o dinar no monten mes avant que no bastaran los dits IIII diners, e que aquell dia del ajust no donen a menjar carns, ans se guorden que no fassen ne donen als dits confreres sobrafluitat de menjar e fassen de tal manera que de assó que sobrarà putxen ajudar e socorrer als pobres de nostre senyor Déu, car basta que so que

menjaran sia sufficient a passar la vida, car millor cosa es menjar axi com bast a passar vida que no es desijar viura per molt menjar.

Item ordinaren que mentre menjaran en lo dit ajust general tenguen silenci, ço és que ningu no parla ab l'altre avans stiguen ab silenci e que un clergue, lo qual los dits pabordres elegiran, lisque dementre menjaran, per tal que no tant solament de viande corporal avans encare del spiritual per gracia de nostre senyor Déu sien sadolls e complits, e que aquest capitol abans del dinar sia quascun any en lo dit ajust legit per lo prevere que en lo dit dinar haura a ligir, per tal que lo dit silenci millor sia observat.

Item ordenaren que com se convendra que sien aiustats per sepultura o trentèn de algun confrare o confrassa, vinguen tots ab candeles les quals en la missa hagen a tenir enceses, e no res menys los clergues confrares ab sobrepellissos e que.s hagen axi com Deus lus administrara en paciencia e en bones obres e paraules honestes, ço és que no diguen mal de ningu ne de ninguna en honestat de bones costumes, e assó en tal que sien fets lum de lucerna e claror e bon aximpli a tots los altres.

Item posaren e constituiren termens en la dita confraria, ço és de la riba de Teer en la peroquia de Gualta e per les perroquies de Sanct Pera de Palau e del terma de aquell castell de Sanct Steve de Peratallada e de Sanct Martí de Laneres e de Sent Genis de Monells de de Sanct Steven de Madramanya e de Sanct Martin Vell e de Sanct Johan de Mollet e puy vinent /f 106v/ d.aquèn entró en la dita riba de Teer, entró los quals termens e confinitats aquesta confraria se puxa stendre e no més avant, si dons alguna persona de special gracia e ab dispensació e atorgament de la maior part de la dita confraria no y era otorgade e reebuda.

Item ordinaren que si algun dels dits confrares clergues o lechs morrà o de aquest segle passarà, que tots los confrares e confrasses sien tenguts esser a la sepultura ab una candela pus intimat lus sia segons en la fin de aquest capitol se contèn, emperó si a hora de migjorn moria, que aquell dia no sia soterrat ni li sia dade sepultura. E los pabordres o los amics del dit deffunt, a mession però del dit deffunt, fassen e ordenen en tal manera que l'endema de matins tots sien a la sua sepultura.

Item que lo dit trentèn die apres la sepultura tots los confrares e confrasses sien tenguts de venir alla unt se fara lo trentèn ab una candela, empró que lo dit trentèn los sia notificat lo dia de la sepultura per lo prevera qui obtindra lo benefici primer de sanct Andreu segons es costumat. E si lo dit trentèn venia en diumenge, sia fet lo dissapte abans o en aquell dia que ben sera vist als pabordres ab consell de alguns confrares.

Item instituiren e ordinaren que com vindran al dia del dit trenten quascun aport e meta en poder dels dits pabordres quatre diners, dels quals de dinen e mengen aquell dia axi com damunt es ordenat.

Item instituiren e ordenaren que si algun dels dits confreres clergues o lechs elegia sa sepultura fora la parroquia, dins emperó los termens de la dita confraria, que lo cors de aquell seguesquen entró en aquell loc unt haurà elegida sa sepultura e per aquell en lo dit loch tamben en lo dia de la sepultura com en lo trenten die fassen lo servey demont dit que tenguts son de fer per quascun confrare. Si empero fora los dits termens elegria sa sepultura lo dia de la sepultura en trentèn dia tots lo dit servey e solemnitat fassen per aquell en sa sglésia parroquial, empero no sien tenguts aquell seguir ni ser lo dit trentèn fora los dits /f 107/ de la confraria.

Item statuiren e ordenaren que si algun dels dits confreres qui staran fora los dits termens après que seran stats rebuts en la dita confraria morran ho finaran lurs dies fora los dits termens, stants emperó fora los dits termens ab licencia e pagant tots los drets segons demont és dit, que lo trentèn de aquells sia fet per los dits segons demont es dit que lo trentèn de aquells sia fet per los dits confreres en la capella de mossen sanct Andreu e no en ningun altre loch.

Item ordenaren que si algun dels dits confreres indogudament se havia en peccat manifest e public e y perseverara axi que scandol ne fos vist seguir, que aquell sia legitimament per los dits pabordres corregit. E si per ventura aquell no.s volia del dit vici corregir ni lexar, sia de la dita confraria de tot e en tot enfora gitat e repellit e de aqui en avant no fos haut per confrare.

Item ordinaren que si algun dels dits confreres clergues o lechs fora los termes de dita confraria exirà per star o fer son domicili, que encontinent se hage per absolt de la dita confraria, si doncs no stave fora los dits termens ab licencia dels pabordres e pagant tots los drets de la confraria, empró que sia tengut en venir cascun any en lo ajust general si dins del bisbat serà o fos clergue o lech qui fos en studi ho en altre loch per aprendre; aquell emperó qui estudiarà fassa donar quascun any a la dita confraria los dits dos sous. E de nengunes altres coses no sia tengut. E si per ventura morrà alla, los dits confreres de continent com ho sabian, tamben clergues com lechs, per anima de aquell faran ço que per los altres confreres son tenguts de fer.

Item instituiren e ordinaren que quascun de la dita confraria, clergue o lech qui en la dita confraria entrarà jur e fassa sacrament que don e sia tengut donar de sos bens a la dita confraria deu sous, e que sien pagats encontinent apres la sua fin o en lo trentèn, e aquells X sous sien posats e conservats a profit e a utilitat de la dita confraria.

Item que cascun com entrarà confrare de la dita confraria jur en poder dels dits pabordres servir e complir totes les coses demunt dites, e que la dita confraria no lexara ni.n axirà dementre starà e abitarà dins los termens d ela dita confraria, si doncs no havia licencia de confreres o pabordres.

Item que, attès que per aquesta nova ordinacio e abilitació de capítols cessa la prestació de una quartera de forment qui era acostumada de esser donade per quascun confrare e confraressa quascun any /f 107v/ e algun orde o monastir per celebrar lo nombre de les misses les quals eren tenguts de fer dir per animes dels confreres e confraresses deffunts, are es concordat e ordenat que de assí avant quascun confrare o confraressa, tamben clergue com lech, mentre viurà sia tengut e hage de donar e prestar quascun any en la festa de sanct Pera e sanct Feliu al clergue obtenint la beniffet primer de la dita confraria una quartera de forment bon e bell e reebedor a mesura vendable del castell de Ullastret.

A continuació hom troba tres capítols sobre el benefici de la confraria, que es determina que sigui a presentació dels pabordres i del noble Francesc de Raset, senyor de la possessió de Terrades d'Ullastret, a elegir entre els clergues confreres o fills de confrare.